

Fenomén dárcovství

Bc. Martina Hrouzková

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Martina HROUZKOVÁ**
Osobní číslo: **H118430**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Fenomén dárcovství**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu **IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009)**. Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na vyjádření úkolu dárcovství v historickém kontextu (oblasti a formy podpory) a obecný popis příčin filantropického jednání člověka;
- na bližší náhled do struktury a fungování vybraných nábožensky neovlivňovaných a církvemi neorganizovaných dárcovských organizací;
- na možnosti sociální pedagogiky přispět k pochopení významu filantropie a motivovat jedince k těmto aktivitám.

Součástí práce bude drobný sociologický výzkum zaměřený na zjištění, jak vybraná sociální skupina vnímá dárcovství, které jeho formy podporuje a zdali a jak se do těchto aktivit zapojuje.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Dawkins, R. *Sobecký gen*. Mladá fronta, 2003.

Hladká, M., Šenkyříková, T. *Dárcovství v očích veřejnosti. Výsledky výzkumného projektu*. Brno: CVNS, 2009.

Nakonečný, M. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1997.

Ridley, M. *Původ ctnosti*. Praha: Portál, 2000.

Wright, R. *Morální zvíře*. Nakladatelství Lidových novin, 1995.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.**
Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Martina Hrocziková
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně
22.11.2013

Martina Hrocziková
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce požítovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výsledku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výsledku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem diplomové práce je popsat historické podoby dárcovství, jejich východiska a objasnit význam tohoto fenoménu pro současnou společnost. Provést rekapitulaci teoretických přístupů k vysvětlení altruistického chování člověka, vymezit a nastínit možnosti sociální pedagogiky v oblasti motivace dárců. Dále pak rozvinout myšlenku míry společenské odpovědnosti dárců a transparentnosti organizací zprostředkovávajících dobročinnost a představit činnost vybrané neziskové organizace. Empirická část práce, založená na drobném sociologickém průzkumu, má za úkol zjistit, jak zvolená sociální skupina vnímá dárcovství, které jeho formy podporuje a zdali a jak se to do tohoto procesu zapojuje.

Klíčová slova: altruismus, Člověk v tísni, dárcovství, dar, dobročinnost, egoismus, filantropie, fundraising, morálka, motiv, nezisková organizace, prosociální chování, sociální pedagogika, solidarita, transparentnost.

ABSTRACT

The main goal of the thesis is to describe historical forms of donation, its principle, clarify the meaning of the phenomenon for the present-day society. The goal is also to summarize theoretical attitudes to explain the altruistic behaviour, demarcate and outline the possibilities of the social pedagogy in the donor's motivation sphere. Farther to elaborate the idea of the extent of social responsibility extension and the charity mediating organizations transparency and to introduce activity of the chosen non profit organization. The empiric part of the thesis, based on the small sized sociological research assigns how the chosen group perceives the donorship, which forms it supports, and whether and how it engages the process.

Keywords: Altruism, People in Need, donorship, endowment, charity, egoism, philanthropy, fundraising, morality, inducement, non profit organization, prosocial behaviour, social pedagogy, solidarity, transparency.

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu prof. PhDr. Pavlu Mühlpachrovi, Ph.D. za vedení diplomové práce a za jeho trpělivost a rady při jejím vypracování. Poděkování patří také rodině, přátelům a známým za jejich morální podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 DOBROČINNOST, DÁRCOVSTVÍ, FILANTROPIE	11
1.1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	11
1.2 DÁRCOVSTVÍ V HISTORICKÉM KONTEXTU	16
1.3 POSTMODERNÍ DOBA	19
2 ALTRUISMUS – KLÍČ K POCHOPENÍ MORÁLKY	21
2.1 ALTRUISMUS JAKO SOUČÁST LIDSKÉ PŘIROZENOSTI.....	21
2.2 MEMETICKÁ TEORIE ALTRUISMU.....	23
2.3 ALTRUISMUS POHLEDEM SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE	24
2.4 ALTRUISMUS V KONTEXTU MOTIVACE	26
3 DÁRCOVSTVÍ DNES	30
3.1 NEZISKOVÉ ORGANIZACE JAKO ZPROSTŘEDKOVATELÉ DOBROČINNOSTI.....	30
3.2 ČLOVĚK V TÍSNI, O. P. S.	40
3.3 MOTIVY K DÁRCOVSTVÍ A VÝCHOVA K FILANTROPII	47
II PRAKTICKÁ ČÁST	56
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	57
4.1 METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA.....	57
4.2 CHARAKTERISTIKA VÝBĚROVÉ SKUPINY	59
4.3 ANALÝZA INTERVIEW.....	61
ZÁVĚR	77
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	83
SEZNAM OBRÁZKŮ	84
SEZNAM PŘÍLOH	85

ÚVOD

Dárcovství je bezesporu celosvětovým fenoménem a z hlediska své podstaty také složitou strukturou, která v sobě zahrnuje hluboké antropologické a psychologické aspekty v kombinaci s kulturními tradicemi a zvyklostmi. Dárcovství (spolu s dobrovolnictvím) můžeme považovat za projev filantropického chování člověka, které vychází z jeho morálního usuzování a sociálního citění. Formy solidarity mezi lidmi a doporučený postoj k lidem společensky handicapovaným spadají do oblasti morálky, souboru norem předepisujících lidskému chování určité směřování, hranice.¹ Principy morálky byly odvozovány až do novověku převážně z tradic a náboženství. Již v období starověku kompenzovala společnost formou soukromého dárcovství nedostatečnou angažovanost státu. Se sociálním rozvrstvováním společnosti v období novověku a vznikem moderních států, které institucionalizovaly oblast sociálního zabezpečení, se v oblasti soukromého dárcovství postupně upevňovala tradice podporovat různé organizace, vědu nebo umění, a to nejen ve vyšších společenských vrstvách, ale také ve vrstvách středních. V postmoderní společnosti, která chce vše hned a snadno, se mění i její filantropické směřování. Do procesu dárcovství se zapojuje nejširší veřejnost a je neodmyslitelně spojeno s činností neziskových organizací jako zprostředkovatelů dobročinnosti.

Dobročinnost může být motivována jak racionálně, tak emocionálně. Co je ale podstatou lidské touhy pomáhat? Je dárcovství projevem altruismu nebo jen jednáním a cestou k osobnímu prospěchu? Teoretická vysvětlení altruistického chování člověka jsou podávána z hlediska různých vědních oborů, jako například sociální psychologie, sociobiologie nebo ekonomické psychologie. Zatímco sociální psychologie vidí podstatu altruistického chování ve schopnosti člověka osvojit si empatii a normy v rámci socializačního procesu, sociobiologie podala vysvětlení nesobeckého jednání jako genetické dispozice a přesunula tuto diskuzi na úroveň genů. Setkáváme se s interpretací altruistického chování jako výsledku pocitu morálního závazku nebo racionálního uvažování.

¹ Matoušek, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 13.

Ať už má dárcovství podobu peněžitého nebo nepeněžitého daru, volného času nebo know-how, vždy by se mělo jednat o dvoustranný akt, kde důležitou roli hraje zainteresovanost, angažovanost a důvěra dárců na straně jedné a odpovědnost organizací, které dobročinnost zprostředkovávají na straně druhé. Transparentnost organizací je základním předpokladem jejich vzájemného, dlouhotrvajícího a plodného vztahu. Na území České republiky působí nesčetné množství organizací, které svou činností a ve spolupráci s individuálními dárci zajišťují potřebnou finanční a materiální pomoc lidem v těžkých životních situacích nejen na našem území, ale i v různých zemích světa. Obecně prospěšná společnost Člověk v tísni, jejíž činnost bych chtěla v rámci své práce přiblížit, mne zaujala již jako studentku sociální antropologie především svými projekty v oblasti lidských práv. Přestože jsou její aktivity soustředěny převážně mimo území České republiky, jedná se o organizaci, která má své místo v povědomí české veřejnosti a její strategie získávání dárců pro probíhající projekty splňuje požadavky moderní a transparentní organizace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBROČINNOST, DÁRCOVSTVÍ, FILANTROPIE

Tématům filantropie a dárcovství byla v posledních letech věnována pozornost zejména v souvislosti s rozšiřujícím se vlivem neziskového sektoru. V této oblasti se setkáváme s mnoha pojmy, které se do jisté míry překrývají svým významem nebo jsou dokonce považovány za synonyma. Příkladem neustálenosti terminologie může být již samotné vysvětlení pojmů dobročinnost, filantropie a dárcovství. V souvislosti s otázkami původu a vývoje filantropického chování člověka a s pojetím filantropie jako životního postoje je třeba vymezit i pojmy příbuzné, se kterými se budeme dále v textu setkávat.

1.1 Vymezení pojmů

Dobročinnost je často slučována s pojmem filantropie a za její dvě složky jsou považovány dárcovství a dobrovolnictví. Již Ottův slovník naučný podává definici dobročinnosti jako „přirozený citu lidskému soucit s trpícími i blahovůle k jiným, který jest účinným projevem lásky člověka k člověku, a kterou nejlépe se osvědčuje skutečné lidumilství (filanthropie).“² Setkáváme se také s vysvětlením dobročinnosti jako obecného pojmu, který označuje různé aktivity motivované láskou k bližnímu - člověku, světu - tedy konání dobra.³

Dárcovství je poměrně srozumitelný pojem, který dle Tošnera a Sozanské zahrnuje peněžité či nepeněžité dary určené přímo potřebným občanům nebo prostřednictvím sbírek, nadací a nadačních fondů na veřejně prospěšné účely.⁴ Hladká uvádí, že může mít i podobu darování času prostřednictvím dobrovolné práce, rady, aj.⁵

² ČERVINKOVÁ-RIEGROVÁ, M. Ottův slovník naučný/Dobročinnost. Wikipedie [online]. 2011. [cit. 2011-10-01] Dostupné z: http://cs.wikisource.org/wiki/Ott%C5%AFv_slovn%C3%ADk_nau%C4%8Dn%C3%BD/Dobro%C4%8Dinnost.

³ STREČANSKÝ, B. *Na ceste za filantropiou, charitou, mecenstvom a sponzorstvom*. In: Kolektív autorov. *Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie*. Bratislava: Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 2000, s. 31.

⁴ TOŠNER, J. – SOZANSKÁ, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál, 2002, s. 36.

⁵ HLADKÁ, M. *Teoretické vymezení filantropie v kontextu dnešní společnosti*. In: *Nové trendy – nové nápady 2009*. Znojmo: Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo, 2009. s. 5.

Filantropie (z řec. *filein*, milovat a *anthrópos*, člověk – láska k člověku) znamená „humanisticky motivovanou dobročinnost pro podporu obecně prospěšného účelu v delším časovém horizontu a s jasně vytýčenými cíli. V obecnější poloze lze filantropii pojmut jako jakýkoli altruistický počin, který vede k podpoře dobra nebo zlepšování kvality života.“⁶

„Filantropie je chápána jako souhrn činností a chování, které vedou k vědomé podpoře druhých osob (jednotlivců, skupin, organizací). Filantropie se pokouší řešit problémy slabších či handicapovaných v širších souvislostech, koncepčně a má tendenci se organizovat do celého systému péče o tyto problematické skupiny. Na nejobecnější rovině je vedena snahou dosáhnout vyšší kvality života jak jednotlivce, tak celé společnosti. Filantropie se rodí z vědomí faktické nerovnosti lidí ve společnosti - nerovnosti majetku, schopností, možností, situací zákonitých i velmi náhodných. Filantropie, zejména ve své organizované podobě, je vyjádřením snahy jednotlivců i společnosti korigovat tyto nerovnosti, a to zejména v těch oblastech, kde na to síly jednotlivce nestačí. Z podstaty filantropie vyplývá, že je nositelem pozitivních hodnot, hodnot mravních, které reprezentuje, a v rámci těchto mravních standardů kultivuje celou společnost: poskytuje péči a dává naději, vede ke spolupráci a lidské pospolitosti, inspiruje k aktivním životním postojům.“⁷

Zatímco Strečanský vidí filantropii jako souhrn činností a chování vedoucí k vědomé podpoře jednotlivců, skupin a organizací za účelem zlepšení kvality života a považuje ji za formu dárcovství⁸, Svoboda ji nahlíží jako pojem užší než dárcovství, a jako cílenou činnost a usilování o to, aby nebylo potřeba charity.⁹

Charita (z lat. *caritas*, slitování, smilování) označuje dobročinné akce konané dobrovolně s cílem pomoci trpícím lidem. Může mít nabývat různé podoby. Od darování peněz a darů

⁶ Filantropie. Wikipedia [online]. ©2013 [cit. 2013-10-01]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Filantropie>.

⁷ Definice filantropie. Maentiva [online]. ©2013 [cit. 2013-10-01]. Dostupné z: <http://www.maentiva.com/onas/filantropie/definice-filantropie>.

⁸ STREČANSKÝ, B. *Na ceste za filantropiou, charitou, mecénstvom a sponzorstvom*. In: Kolektív autorov. *Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie*. Bratislava: Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 2000.

⁹ SVOBODA, F. *Filantropie: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta 2007, s. 20-21.

až po práci vykonávanou zdarma pro nějakou charitativní organizaci. Charitu lze chápat v užším pojetí jako křesťanskou lásku k bližnímu nebo v širším pojetí jako „dobročinnost organizovanou a prokazovanou na podkladě křesťanské lásky.“¹⁰ Slova charita je také užíváno přímo jako názvu katolických církevních institucí, které výše uvedenou pomoc zprostředkovávají.

Morálka (z lat. *moralitas*, správné chování) je souborem norem a chování, které dávají lidskému jednání představu o správném směřování a zároveň určují jeho hranice. Tvoří „ideový základ pro hodnotové a normativní systémy.“¹¹

Etika (z řec. *éthos*, zvyk, obyčej) je filosofická disciplína, jejímž předmětem jsou hodnotící soudy, které se týkají rozlišování dobrého a zlého. „Je filosofickým vysvětlením a zdůvodněním fenoménu mravního.“¹²

Altruismus je „forma myšlení, cítění a jednání vedená nezištností a láskou k bližnímu, přičemž vlastní zájmy mohou výrazně ustupovat do pozadí.“¹³ Z pohledu Nakonečného je synonymem pro prosociální chování (chování poskytující pomoc), které „nemusí mít znak pohotovosti zřící se vlastnímu dobru ve prospěch jiné osoby nebo skupiny osob.“¹⁴ Hayesová tvrdí, že altruista je ten, kdo pomáhá druhým, aniž by za to dostával něco zpátky.¹⁵ Podle Mlčáka „altruistické chování zahrnuje dobrovolné pomáhání, motivované primárně zájmem o potřeby a prospěch druhé osoby, které bývá často vyvolané soucitem a internalizovanými morálními normami či principy.“¹⁶ Z hlediska etiky je altruismus definován jako morální jednání, jehož cílem je dosažení dobra pro druhé. Mimo oblast etiky je také nově spojován s ekonomikou, psychologíí, sociobiologií nebo sociologií. Je

¹⁰ Charita. Slovník cizích slov [online]. ©2012 [cit. 2013-10-01]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.cz/?q=charita&typ=0>.

¹¹ JANDOUŘEK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2008, s. 164.

¹² BRUGGER, W. *Filosofický slovník*. Praha: Naše vojsko, s. 130.

¹³ JANDOUŘEK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2008, s. 20.

¹⁴ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Akademia, 2000, s.105–106.

¹⁵ HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2000, s. 135.

¹⁶ MLČÁK, Z. *Pětifaktorový model osobnosti, prosociální chování a empatie u studentů středních a vysokých škol*. Psychologie a její kontexty, Ročník 1, 2010/2, s. 137.

obecně chápán jako protiklad egoismu. Je produktem osvícenství, autorem pojmu je August Comte.

Egoismus je přesvědčení o tom, že dobro má být založeno na upřednostňování vlastních zájmů a potřeb. Znamená „vypočítavý postoj člověka, který myslí jen na sebe a nedbá o zájmy druhých.“¹⁷

Solidarita (z lat. *solidus*, pevný) je definována jako soudržnost v rámci nějaké skupiny. V morálním pojetí je „povinností vyplývající nejen z toho co předcházelo, ale i z uvědomění si vzájemných závazků, které spojují každého člověka s druhými lidmi.“¹⁸

Almužna je „dar, který dárce uděluje chudému člověku, přičemž tento dar je zároveň darem Bohu.“¹⁹ Nalezeme ho v judaismu, křesťanství i islámu.

Mecenáš je „člověk, který podporuje osoby nebo instituce finančně nebo jinými způsoby bez odplaty či protislužby. Termín pochází z latiny, kde znamenal podporovatel umění a věd.“²⁰

Motivace je „proces a zároveň i souhrn hybných sil, neboli motivů, které energizují (aktivují) a usměrňují chování, určují jeho intenzitu (míru úsilí vynaloženého na dosažení cíle) a délku jeho trvání. Takto navozené chování směřuje k uspokojení určité potřeby, které je doprovázeno emočním prožitkem, který slouží jako signál určité potřeby, a stimuluje chování zaměřené na její uspokojení.“²¹

¹⁷ DUROZOI, G. – ROUSSEL, A. *Filosofický slovník*. Praha: EWA, 1994, s. 66

¹⁸ DUROZOI, G. – ROUSSEL, A. *Filosofický slovník*. Praha: EWA, 1994, s. 279

¹⁹ SVOBODA, F. *Filantropie: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta 2007, s. 17.

²⁰ Mecenáš. Wikipedia [online]. ©2013 [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mecen%C3%A1%C5%A1>
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Mecen%C3%A1%C5%A1>

²¹ VÍZDAL, F. *Základy psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 109.

Sponzoring je finanční i nefinanční podpora neziskové akce, osoby nebo organizace na rozdíl od mecenášství je zde kladem důraz na marketingový přínos pro toho, kdo sponzoruje. Jde především o jeho zviditelnění, které má výhodu v tom, že existuje možnost odečíst si tento sponzorský dar od základu daně (odpočitatelná položka). Jinými slovy jde o „cílenou komerční komunikaci, která v myslích zákazníků spojuje značku či produkt s třetí stranou. Značka se tedy napojuje na asociace spojené se sponzorovanou událostí, člověkem, pořadem, objektem, médiem. Tyto asociace se pak za úplatu přenášejí na značku jako takovou.“²²

Neziskový sektor (třetí sektor) „zahrnuje krom nevládních neziskových organizací i organizace příspěvkové a rozpočtové, odbory, politické strany a hnutí, zájmová sdružení právnických osob, družstva (pokud jsou zřizována za jinými účely než podnikání), nepodnikatelské obchodní společnosti (např. společnosti s ručením omezeným, pokud jsou zřízeny k jiným účelům než k podnikání), příp. i právnické osoby zřizované samostatnými zákony (např. Česká akademie věd, Česká televize, Český rozhlas).“²³

Neziskové organizace v dnešním pojetí jsou organizace, které nebyly založeny za účelem podnikání. Jsou založeny za účelem provozování činnosti ve prospěch toho, kdo měl zájem na jejich zřízení. Jsou to zájmová sdružení právnických osob, občanská sdružení, odborové organizace (od 1. 1. 2015), politické strany a politická hnutí, registrované církve a náboženská hnutí, nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, veřejné vysoké školy, veřejné výzkumné instituce, školské právnické osoby podle zvláštního právního předpisu, obce, organizační složky státu, kraje, příspěvkové organizace, státní fondy a subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon.²⁴

²² Sponzoring. Mediální slovník. MeidaGuru [online]. ©2013 [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: <http://www.mediaguru.cz/medialni-slovník/sponzoring/>.

²³ ŠOBÁŇOVÁ, P.: *Občanská praxe*, KFI/OBPRX, Studijní materiál. Ostravská univerzita v Ostravě. [online]. ©2013 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: http://www1.osu.cz/~sobanova/obcanska_praxe.pdf.

²⁴ Paragraf 18, odstavec 8, zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Fundraising jsou různé metody a procesy vedoucí k získání finančních a jiných prostředků pro provoz organizace nebo jednotlivce, kteří vyvíjejí obecně prospěšnou činnost. Je to cílené hledání finančních zdrojů, dárců.

1.2 Dárcovství v historickém kontextu

Dárcovství bylo považováno v mnoha kulturách za ctnost. Západní společnosti až do průmyslové revoluce upevňovala právě morálka založená v tradici a náboženství.²⁵ V archaických společnostech, kde bylo blaho kmene postaveno vždy nad potřeby jednotlivce, solidarita vycházela z ústně dodržované tradice a byla omezena převážně na okruh nejbližší rodiny. Dar byl tzv. totálním závazkem, prostředkem směny a smlouvy, který v sobě zahrnoval nejen povinnost dary oplácet, ale také je poskytovat a přijímat.²⁶

V tradičních společnostech, které byly na rozdíl od archaických již značně hierarchické a vyznačovaly se sociální nerovností, se tento okruh rozšířil za hranice rodiny. Morálka vycházela z náboženství, odrážela se v náboženských příkázáních a vymezovala vztah k individu a částečně také k jedincům výjimečným (handicapovaným). Například ve starověkém Egyptě byla pomoc druhým umocněna představou posledního soudu, kdy při rituálu vážení srdce musí člověk odříkávat vyznání, že se nedopouštěl zla vůči lidem a nerouhal se bohům. Předepsaný kánon sedmi skutků milosrdenství mimo jiné zahrnoval sytit hladové, napájet žíznivé a oblékat nahé.²⁷ Odlišné chápání dobra můžeme vysledovat do starověkého Řecka, kde bylo spojeno s obětavými činy pro dobro „polis“, nikoli s lidským soucitem.²⁸ Dar byl vyjádřením ctnosti dáorce, jeho zdrojem byli bohové a dárcovství nebylo primárně zaměřeno na jednotlivce. Mělo podobu leckdy nedobrovolné podpory veřejných institucí, náboženských oslav, sportovních her, a to v rámci instituce

²⁵ MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 13.

²⁶ MAUSS, M. *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, s. 12.

²⁷ Kánon sedmi skutků milosrdenství zahrnoval sytit hladové a napájet žíznivé, oblékat nahé, navštěvovat nemocné, pohřbívat mrtvé a utěšovat umírající, vykupovat zajatce, vychovávat sirotky a poskytovat přístřeší bezdomovcům, vybavovat chudé dívky věnem.

²⁸ HLADKÁ, M. *Teoretické vymezení filantropie v kontextu dnešní společnosti*. In: *Nové trendy – nové nápady 2009*. Znojmo: Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo, 2009, s. 11.

zvané „leitúrgie“ nebo dobrovolné prostřednictvím „epidoseis“, dobrovolných darů, které stát vypisoval v dobách nouze.²⁹ Stejně tak ve starověkém Římě byla mezi privilegovanými vrstvami populární finanční podpora umělců, vědců a filosofů. Odtud se datuje tradice užívání pojmu mecenáš pro podporovatele umění a věd stará již téměř dva tisíce let. Římská kultura oproti řecké rozšířila okruh působení dárců na lidi neznámé a chudé. Důležitou roli stále hraje otázka dosažení reciprocit ve smyslu návratnosti daru například v podobě společenského uznání.

S příchodem monoteistických náboženství má láska k bližnímu výsadní postavení mezi společenskými a náboženskými hodnotami. V učení judaismu, křesťanství i islámu má člověk povinnost předávat boží lásku a milovat všechny bližní, obzvláště ty, kteří se ocitli v nouzi. Nutno připomenout, že ve starozákonném pojetí je solidarita zúžena pouze na okruh lidí stejné víry, popřípadě podmíněna přestoupením na víru. Je to Bůh, nikoli člověk, který udává, jak máme lásku bližnímu projevovat.

Dobročinnost má převážně podobu odvádění peněz církvi, v menší míře pak osobní pomoci. Dar je almužnou. Například v židovských komunitách existovaly tzv. chudinské pokladny, do kterých byly vkládány peněžní dary a naturálie určené pro chudé. Ti si měli počínat tak, aby na podpoře nezůstávali déle, než jejich situace vyžaduje. Akt darování nebyl vyjádřením soucitu, ale respektu a naplnění povinnosti. Ve starověkém Izraeli nebyla ale pomoc druhému člověku jen dobrovolnou záležitostí, měla i právní podporu. Agrární zákonodárství ustanovovalo nárok na šest darů z plodů země a každým sedmým rokem se v Izraeli slavil tzv. „sabatický“ rok, kdy úroda, která vyrostla, sloužila jako zdroj potravy pro chudé.³⁰ Obdobně i v islámu má almužna svou tradici. Jedná se o povinnost nařízenou Bohem a vykonávanou muslimy v zájmu společnosti. Nahlíženo z humanistického hlediska snižuje strádání potřebných a chudých členů společnosti. Je jedním z pěti pilířů víry. Má dvě podoby – povinnou „zakát“ a dobrovolnou „sadaka“. Zakát znamená očištění, je náboženskou povinností a platí se jednou ročně. Sadaka znamená spravedlnost, dává se dobrovolně, nejčastěji žebrákům a v pátek. Mimo povinnost almužny islám klade důraz na péči o staré lidi, sirotky, žebráky a slušné zacházení s otroky. Mešity jsou nejen místem uctívání boha, ale také dobročinnosti. Často jsou k nim

²⁹ SVOBODA, F. *Filantropie: distanční studijní opora*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta 2007, s. 25–26.

³⁰ MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 31.

přičleněny nemocnice nebo chudinské kuchyně. S křesťanstvím se rozvíjí organizovaná dobročinnost. Skutky dobročinnosti byly odvozeny od sedmi skutků milosrdenství. Dary do pokladen a sbírky během bohoslužeb byly hlavním nástrojem v péči o chudé a potřebné. Křesťanská povinnost konat dobro zavazuje každého člověka podle jeho možností. Celý středověk se vyznačoval kolektivním almužnictvím. Přestože církev měla v této době monopol na dobročinnost (dary klášterům), postupně větší roli získávala dobročinnost soukromá (jsou zakládány útulky, sirotčince, špitály, pomoc je také později poskytována i v rámci jednotlivých spolků, např. cechů). Pohled na dobročinnost jako možnost vykoupení se ze svých hříchů a cestu ke spasení, o které kázal Tomáš Akvinský, mění až reformace na sklonku středověku. Byl to Martin Luther, který tvrdil, že „před Bohem je člověk ospravedlněn pouze z víry, nikoliv z dobrých skutků a že víra ke spasení stačí.“³¹ Dobročinnost ztratila punc posvátnosti a chudoba a začala být vnímána jako hrozba stability společnosti.

V návaznosti na myšlenky renesance odstartovala v 17. století diskuse o vzájemném vztahu člověka, společnosti, přírody a víry. Morálka je vyvozována z racionálního chování a vliv církve slábne. Filozofové jako Bacon, Hobbes, Locke nebo Rousseau vyjadřují své názory na původ lidské solidarity. Dobročinnost není vztahována jen k individu, ale také k dosažení obecného blaha. Projevuje se jako podpora škol a kolejí, zakládání kostelů, chudobinců, veřejných staveb, atd. Vědeckotechnická revoluce se stává základem pro vznik moderního státu. Skrze vědu je vykládán svět. Církev nadále není schopna zajistit sociální rovnováhu ve společnosti, tuto roli přebírá stát. Dobročinnost se stává doplňkem státem garantovaných sociálních služeb. Podporovány jsou především různé dobročinné nadace, spolky, občanské asociace, obecně je však soukromé dárcovství utlumeno. Je to z důvodu zavedení daní, které systém sociální péče de facto umožňují. Zatímco Evropa volí cestu sociálního státu jako primárního poskytovatele sociálních služeb, v Americe jsou dobročinné aktivity zachovány v rámci třetího sektoru.

³¹ MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, s. 38.

1.3 Postmoderní doba

Postmoderní společnost je spojena s krizí osvícenského chápání světa. Spojením vědy, umění, filosofie a náboženství se stírají hranice, které byly do této doby jasně definované a pokládány za neměnné. Důraz je nově kladen na rovnoprávnost odlišných pohledů na svět a postojů k hodnotám. Mění se i postoj k etice a morálce. Podle Baumana je postmoderní doba věkem morálky, přestože se morálka zdá být nahodilou. Je dobou, kdy se lidé staví tváří v tvář faktu morální autonomie spojené s odpovědností, které se nedá vyhnout.³²

Dobročinnost je nejčastěji nazývána filantropií a je nahlížena jako prospěšná pro celou společnost a sloužící k zlepšování kvality života v dlouhodobém horizontu. Nemění se jen její směřování, ale také způsoby, jakými je poskytována. Dárcovství jako jeden z projevů filantropie je v dnešní době organizovanou a masovou záležitostí. Na našem území vychází z předválečné tradice, která byla přerušena 2. světovou válkou a s nástupem komunismu na padesát let umlčena. Stát byl až do roku 1989 jediným zabezpečovatelem aktivit spadajících do oblasti vzdělávání, zdravotnictví, kultury nebo sociální práce. Spolky do té doby vykonávající tyto činnosti byly zestátněny, zakázány, popř. byla jejich činnost zásadně omezena. Stát minimalizoval nejen občanské svobody, ale také náboženské. Otevřená podpora církve, potažmo charity, se stala přitěžující záležitostí. „Zrodil se nový typ altruismu vyznačující se až fanatickou obětavostí motivovanou vírou v přednosti socialismu, komunistickou uvědomělostí a proletářským internacionalismem.“³³ Až po roce 1989 byly, díky zákonným úpravám, vytvořeny podmínky pro vznik neziskového sektoru, zprostředkovatele mezi dárce a příjemcem.

S rozvojem informačních technologií a procesy globalizace se informace přenášejí jen s nepatrnou časovou odezvou na velké vzdálenosti a darování se stává snadným a dostupným nejširším vrstvám společnosti. Neziskové organizace přicházejí na scénu ve chvíli, když se stát nedostatečně angažuje v určité problematice veřejného zájmu. Dárci se tak spolupodílejí na chodu veřejného sektoru a získávají pocit solidarity, sounáležitosti.

³² BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, s. 115-153.

³³ FRÍČ, P. a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: výsledky výzkumu NROS a Agnes*. Praha: NROS a AGNES, 2001, s. 25.

Otázce, do jaké míry je tento pocit „instantní“, v jakých oblastech organizace působí a formám pomoci, které poskytují, se budeme věnovat blíže v samostatné kapitole.

Shrnutí

Dobročinnost byla již od starověku hodnocena jako jedna z nevyšších lidských kvalit a později byla výrazně ovlivněna židovským a křesťanským postojem k člověku. Nábožensky motivovaná dobročinnost byla v novověku následně doplňována dobročinností založenou na humanistických základech. Se vznikem sociálního státu v Evropě došlo k výraznému útlumu soukromého dárcovství, na rozdíl od Ameriky, kdy jeho vývoj pokračoval kontinuálně. V postmoderní společnosti se filantropie věnuje rozvoji a kultivaci společnosti a stává se celospolečenskou záležitostí.

Tato kapitola uvedla nejsilnější motivy pro altruistické chování v jednotlivých obdobích lidské historie a jeho podoby. Otevírá se však další otázka, a to po původu lidské touhy pomáhat.

2 ALTRUISMUS – KLÍČ K POCHOPENÍ MORÁLKY

Pátrání po podstatě altruistického chování je snahou o vysvětlení vztahu etiky a morálky. Etika je učením o morálce, a zabývá se výkladem pojmů, jako jsou dobro a zlo, spravedlnost, dobročinnost, aj. Tak například „Aristoteles považoval morálku za výsledek racionální kultivace přirozených žádostí a ctností, Akvinský za projev přirozené náklonnosti člověka k dobru, Hobbes za důsledek překonání touhy po moci prostředky zákonodárství, Kant ji spojoval s poznáním vyššího mravního principu.“³⁴ Na altruistické chování se můžeme dívat jako na součást lidské přirozenosti nebo naučené chování. Různé vědní disciplíny nabízejí různé teoretické přístupy vedoucí k objasnění základů lidské morálky.

2.1 Altruismus jako součást lidské přirozenosti

Darwinova teorie přirozeného výběru byla ve své době převratnou myšlenkou měnící zásadně pohled na nás samé. Podle ní je člověk jako výsledek evoluce v podstatě naprogramován k jednání, které sleduje jeho zájmy a vlastní prospěch. Evoluční biologie nabízí studovat altruismus jako adaptivní chování vzniklé postupně přirozeným výběrem, protože tvoří jádro téměř jakékoliv morálky a dá se tak uvažovat o jeho biologickém původu. Odpověď Darwina na otázku, proč jednáme morálně, zní, protože je to biologická danost, která zvyšuje naše šance na přežití. Teorie skupinového výběru, tak dobře aplikovatelná na fungování lidských společností, ale nedokázala vysvětlit veškeré nesobecké jednání, např. existenci obětí podstupovaných pro blaho společnosti, které byly v rozporu s teorií egoistického chování jedince a byla nahrazena teorií příbuzenského altruismu (inkluzní zdatnosti) a recipročního altruismu.

Hamiltonova teorie příbuzenského výběru vysvětlovala, že altruismus se šířil v malých skupinách s vysokým stupněm pokrevní spřízněnosti.³⁵ Altruistické chování snižuje osobní biologickou zdatnost jedince, ale zvyšuje inkluzní zdatnost. Je to právě Hamilton, kdo poprvé upozorňuje, že by se na evoluci mělo pohlížet z úrovně genu a říká, že organismus

³⁴ RADVAN, E. *Úvod do filosofie a etiky*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011, s. 138.

³⁵ LYČKA, P. *Altruismus v evolučně-biologické perspektivě*. Brno 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Katedra filozofie, s. 28–34.

je tím víc nápomocnější vůči svým příbuzným, čím více genetického materiálu s nimi sdílí. Samotný příbuzenský altruismus nemůže osvětlit původ morálky, jež zahrnuje i obětavé chování vůči nepříbuzným jedincům. Altruistické chování u jedinců nepříbuzných je podle postaveno na principu vzájemné prospěšnosti a očekávání splátky dluhu a nazýváme jej recipročním altruismem.

Fakticky tak rozlišujeme mezi altruismem tvrdého jádra a měkkého jádra. Altruismus tvrdého jádra neboli čistý altruismus, je chování, kdy poskytuje spolupráci bez naděje na oplátku. Je nazýván také citovým a nejčastěji se s ním setkáme u nejbližších příbuzných. Altruismus měkkého jádra neboli reciproční altruismus je poskytován s vidinou odplaty. Nabízí se otázka, zda lze ještě mluvit o altruismu, když s někým spolupracuji s tím, že předpokládám, že mi to jednou přinese výhody.³⁶

Altruismus a egoismus byly v minulosti nahlíženy výlučně z pohledu jedince či skupiny, a jejich evoluční původ byl neřešitelným problémem. V současné době se debata přesouvá na úroveň genů. Dawkinsova teorie sobeckého genu vysvětluje altruismus u jedinců jako snahu o přenesení genů (replikátorů) do co největšího počtu organismů a může tak osvětlit původ recipročního altruismu. Geny nejsou vědomě, účelově jednající, a přestože mluvíme o genech pro altruismus, nenesou tyto v sobě veškerou složitost takového chování. Dawkins se věnuje myšlence, že altruismus uvnitř skupiny často souvisí se sobeckostí mezi skupinami. Tvrdí, že nezaujatý altruismus nemá v přírodě místo a nikdy neexistoval, že se organismy nevyvinuly proto, aby se chovaly altruisticky. Přesto připouští dva typy altruismu – příbuzenský a reciproční. Geny nás navádějí k sobeckosti, ale tato vlastnost není absolutní. Roli v tomto procesu hraje také kultura, naučené a předávané chování. Dostáváme se tak k věčnému sporu vlivu výchovy a dědičnosti. Sám Dawkins říká, že „člověk je sice vytvořen jako nástroj genů, ale je vychováván jako nástroj memů, a to mu umožňuje zbouřit se proti tyranii těchto replikátorů.“³⁷ Za memy považuje jednotky imitace (nápodoby), které se obdobně jako geny kopírují s dalšími generacemi a probíhá mezi nimi boj o to, aby se staly stabilní součástí memofondu.

³⁶ WILSON, E. *O lidské přirozenosti: máme svobodnou vůli, nebo je naše chování řízeno genetickým kódem?* Praha: Lidové noviny, 2002, s. 151.

³⁷ DAWKINS, R. *Sobeký gen*. Praha: Mladá fronta, 1998, s. 81.

Podle sociobiologie tedy altruistické chování individua neodporuje myšlence egoismu genů. Lze ho ospravedlnit příbuzenským výběrem. „Hnací silou evoluce je boj mezi geny o příležitost zkopírovat se v další generaci.“³⁸ Přítomnost altruisticky jednajícího jedince ve skupině zvyšuje také možnosti jejích dalších členů na reprodukci. Lidský altruismus je strategií genů. Morální chování je nahlíženo jako výsledek evolučního procesu, který má zpětnou vazbu na kulturu. Moderní genetika se dívá na altruismus jako výsledek individuálních zájmů a relativizuje dualismus pojmů altruismu a egoismu.

Snaha o vysvětlení sociálního chování pomocí evoluční biologie měla a má řadu odpůrců. Nejčastěji je jí vytýkáno, že není možné vysvětlovat altruistické chování u zvířat a člověka stejným genetickým mechanismem.

2.2 Memetická teorie altruismu

Myšlenka memů jako replikátorů lidské kultury se poprvé objevila v Dawkinsově knize *Sobecký gen* a bylo o ní hovořeno v předchozí kapitole. Má být v podstatě teorií v oblasti kultury, která je obdobou Darwinovy teorie v biologické oblasti. Teorie memů vytvořená Blackmoreovou navazovala nejen na toto dílo, ale také na práce Brodieho (*Viry myslí - nová věda o memech*), Lynche (*Myšlenková nákaza, jak se ve společnosti šíří víra*) a teorii myslí Dennetta. Mem (imitace, nápodoba) se může, podle Blackmoreové, vydat cestou vlastní evoluce, aniž by tato byla závislá na genech. Mluvíme tedy o sociokulturní determinaci člověka, kde kultura vystupuje jako soustava symbolů a člověk je postupně začleňován do kulturního prostředí prostřednictvím socializace.

Kooperaci mezi lidmi nelze vždy vysvětlit jen příbuzenským výběrem nebo reciprocitou. Altruismus je podle této teorie snadněji přenositelný na úrovni memů než na úrovni genů. Mem pro altruistické, kooperativní a velkorysé jednání bude vždy při šíření mezi memy úspěšnější. Toto lze osvětlit na příkladu dvou lidí. Jeden je dobrosrdečný, pomáhá lidem, je přátelský, nikdy nezapomene na narozeniny svých přátel. Protikladem je sobecký člověk, který považuje takové jednání za ztrátu času, má řadu výmluv, když přítel potřebuje

³⁸ HAVLÍK, V. - HŘÍBEK, T. a kol. *Z evolučního hlediska: pojem evoluce v současné filosofii*. Praha: Filosofia, 2011, s. 191.

pomoc. Logicky lze odvodit, že první člověk bude mít víc přátel, kteří ho budou respektovat, mít rádi a vážit si ho. Přátelé ho budou imitovat, budou napodobovat jeho oblíbené vlastnosti a memy se budou šířit dál. Na myšlenku, že oblíbení lidé jsou častěji imitováni, a proto se altruistické chování šíří ve společnosti, stojí myšlenka memetické teorie altruismu. Aby teorie fungovala, musí být splněny dvě podmínky: lidé musí být schopni imitovat druhé a musí s větší pravděpodobností imitovat altruisty. Nemusí nás pak překvapovat, že se lidé chovají altruisticky, i když vlastně nevědí proč. Altruistické chování je ale v důsledku podpořeno jak memy, tak geny. Rodičové předávají dítěti v první řadě své geny, později pak memy.³⁹ Memy ale na rozdíl od genů soutěží o to, aby byly kopírovány kvůli sobě samým, ne proto, aby umožnily přežití genů. Člověk je tedy degradován na jakýsi kopírovací stroj, který umožňuje memům jejich replikaci.

Původní nadšení pro tuto teorii v 90. letech postupně upadlo, a přestože má memetika mnoho příznivců, je vnímána spíše skepticky, jako obor na hraně vědy. Je jí vytýkáno, že nikdy nedokázala vysvětlit, jak se lidé vlastně kulturou prvně „nakazili“ a ani to, podle jakého vzorce se memy kopírují. Upozorňováno je také na skutečnost, že kdyby kultura byla jen důsledkem překopírovaných zkušeností, nedávala by prostor pro tvůrčí schopnosti člověka a stavěla by ho tak do pozice jedince, který je ovlivňován primárně vnějšími silami.

2.3 Altruismus pohledem sociální psychologie

Morálku můžeme také nahlížet jako na specifický sociální fenomén. Vychází z přesvědčení, že lidská přirozenost má povahu sociální, protože jen díky interakci s druhými se člověk chová, tak jak se chová. V sociální psychologii je altruismus jednou z forem prosociálního chování. Vlastní zájmy nejsou podle sociální psychologie jediným faktorem, které podmiňuje lidské chování. Některé jsou motivovány vnímáním potřeb druhého člověka. Setkáváme se zde s termíny empatie a soucit jako činitelů chování

³⁹ BLACKMOREOVÁ, S.: *Teorie memů: kultura a její evoluce*. Praha: Portál, 2001, s. 218–220.

směřující k poskytnutí pomoci. Obětavost je základem humanismu jako nejdůležitějšího aspektu osobní morálky.

Podle Nakonečného také nelze souvislost altruistického chování s osobní morálkou vysvětlovat pouze evolucionistickou hypotézou. Tvrdí, že se morální normy vyvíjely jako regulátory společenského života. Na základě identifikace v procesu sociálního učení jsou tyto normy zvnitřňovány.⁴⁰ Stávají se morálním principem a jsou druhým z motivů pro altruistické chování dle sociální psychologie. Jako třetí motiv je uváděna sociální směna, smlouvání o nejvýhodnější podmínky. Znamená to, že na základě porovnání možné míry uspokojení potřeb a získání prospěchu v porovnání s mírou vynaloženého úsilí se rozhodneme, zda do sociální interakce vstoupíme.

Morální zrání je ukončeno rozvojem svědomí jako základu rozvinuté morálky. Výskyt prosociálního chování je důkazem správně orientovaného morálního rozvoje a má podobu od soucítění, spoluúčasti, solidarity až po aktivní pomoc potřebnému. „Mezi základní stavební kameny rozvoje prosociálnosti patří vytváření návyku pomoc nabízet a o pomoc přiměřenou formou požádat.“⁴¹

Sociální psychologie popisuje i případy, kdy tato pomoc nebude poskytnuta, přestože je to všeobecně očekáváno. Efekt přihlížejícího a fenomén rozptýlené osobnosti jsou jevy, které zkoumaly Latané a Darley. Je to psychologický efekt, kdy se stoupajícím počtem osob ve skupině se snižuje pravděpodobnost pomoci a kdy odpovědnost za takové jednání neleží jen na jedinci, ale je rozložena na celou skupinu. Vytvořili také pětikrokový model intervence, kde popisují proces vedoucí k aktu pomoci druhému v nouzi. Je založeno na pěti otázkách: Všimnu si, co se děje? Je to stav nouze? Jsem odpovědný? Můžu něco udělat? Jdu do toho? Pomoc není poskytnuta také například ze strachu z omylu nebo pocitu nekompetentnosti.

K teoriím popisujícím variabilitu prosociálních projevů můžeme zařadit Hoffmanův vývojový model empatie a prosociálního jednání. Empatii definoval jako emocionální reakci více odpovídající situaci někoho jiného než vlastní a rozlišuje čtyři úrovně empatie.

⁴⁰ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999, s. 108–110.

⁴¹ VACEK, P. *Průhledy do psychologie morálky*. Hradec Králové: Gaudeamus 2005, s. 51.

Všeobecnou empatii, která je příznačná pro první roky života, kdy dítě neodlišuje vlastní já od druhých osob a odpovídá na distres pasivně. Egocentrickou empatii projevující se od prvního roku života v návaznosti na uvědomění si sebe sama, reakcí na ni je soucitný distres. Empatii vůči pocitům druhých, která se objevuje od druhého roku dítěte a je spojena se schopností přijímat role a vcítit se do rolí jiných i protichůdných emocí a konečně empatii k obecným podmínkám druhých, která přichází na počátku pubescence a vyplývá ze získání vlastní identity. Tato dovoluje nahlížet na druhé z hlediska dlouhodobých aspektů a umožňuje více abstraktivní povahu empatické reakce. Mimo kognitivního pojetí Hoffmana se setkáváme s multidimenzionální koncepcí Davise, který chápe empatii jako strukturovaný fenomén a považuje ji za reakci na pozorované prožívání druhého.⁴²

2.4 Altruismus v kontextu motivace

Z pohledu psychologie je ochota k pomoci součástí lidské osobnosti. Lidská osobnost obsahuje psychické, biologické a sociální znaky. Každý člověk je neopakovatelným souborem těchto znaků a charakteristický svým chováním a prožíváním. Změna některých vlastností vyvolává reakce, které mohou vést až ke změně celé osobnosti. Osobnost se formuje celý život. K poznání osobnosti je zásadní studium motivace, kdy za motivaci považujeme souhrn motivů (pohnutek).

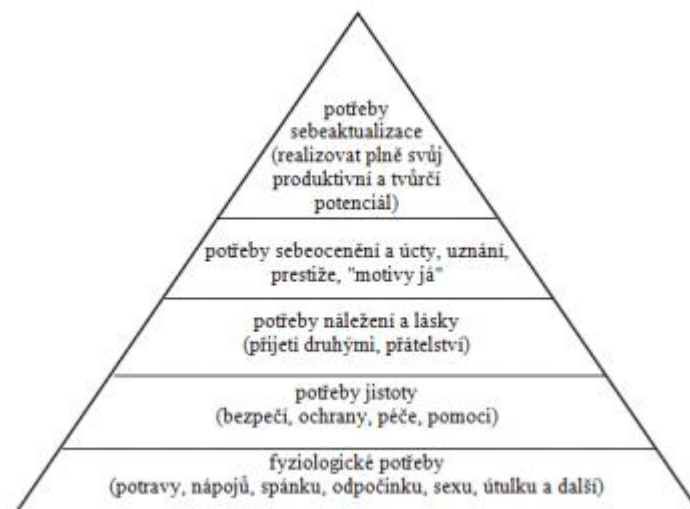
Motivace z pohledu psychologie má význam právě v regulaci lidského chování. Vysvětluje variabilitu chování a směřuje k udržování stavu spokojenosti. „Je to proces iniciovaný výchozím motivačním stavem, v jehož obsahu se odráží nějaký deficit ve fyzickém či sociálním bytí jedince, a směřující k odstranění tohoto deficitu, které je prožíváno jako určitý druh uspokojení.“⁴³ Signálem uspokojení potřeby je emoční prožitek.

Na motivaci člověka působí řada činitelů – civilizační, kulturní, ekonomický tlak, nápodoba sociálního statusu vyšších vrstev, aj. Člověk je vystaven působení kulturních

⁴² MLČÁK, Z. *Teoretické problémy konceptualizace empatie v sociálním a vývojovém kontextu*. Psychologie a její kontexty, Ročník 1, 2010/1, s. 38–41.

⁴³ NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. 1996, s. 27.

organizací, institucí a vzorců, vytváří si tak postoje k hodnotám života a uvědomuje si své potřeby, které uspokojuje nebo potlačuje v souladu se společenskými normami. Biologické a sociální potřeby se v osobnosti člověka integrují. Jako motivy obecně mohou vystupovat tedy pudy, potřeby, instinkty, zájmy, záliby, sklony, hodnoty a ideály, návyky či cíle.⁴⁴ Asi nejznámější klasifikací potřeb je pěti úrovněvý model Maslowa, tzv. Maslowova pyramida potřeb. Dle ní jsou nejprve uspokojovány potřeby vývojově nižší, které jsou neměnné a instinktivní, teprve potom je možné věnovat dostatečnou pozornost uspokojování potřeb vývojově nižších. První čtyři skupiny jsou deficitní (potřeby biologické, bezpečí a jistoty, sounáležitosti a lásky, uznání a úcty), pátá růstová (potřeba seberealizace, sebeaktualizace). Tento koncept byl podroben kritice, především proto, že nemá všeobecnou platnost a také proto, že je statickým, nebere v potaz změnu preferencí v průběhu života a vztahuje se primárně k mužům. Nelze však vyvrátit, že jako humanistický model motivace dominuje. Potřeba kooperace je v tomto modelu potřebou sociální.

Obr. 1. Pyramida potřeb podle Maslowa. Zdroj: <http://www.chcipomoci.info/upload/1357092318.pdf>.

⁴⁴ VÍZDAL, F. *Základy psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009, s. 110.

Nakonečný uvádí, že ve vývoji motivačních systémů je také možné pozorovat trend vývoje osobní morálky od egoismu k altruismu (prosociálnímu chování), i když někteří autoři se domnívají, že altruismus je jen zvláštním případem egoismu – například když je někdo štědrým dárcem proto, že mu to působí potěšení, může ukázat, že na to má nebo chce získat popularitu. Člověk může získat osobní uspokojení z uspokojení druhých prací pro druhé, přinášení obětí, poskytování pomoci.⁴⁵

Pocit uspokojení je hnacím motorem motivací. Proč tedy člověk pomáhá? Jak uvádí Říčan, na vědomé rovině svou službou uskutečňujeme krásné a ušlechtilé ideály, ale zároveň se nám do toho na nevědomé rovině mohou plést různé sobecké pohnutky a přání, které nám v práci překážejí nebo ji znehodnocují. Tyto pohnutky, pokud si je neuvědomujeme, mohou výslednou práci morálně znehodnotit. V opačném případě nemusí vždy znamenat negativní motivaci.⁴⁶

Touha po moci bývá označována za základní motiv sociálního chování. Dosažením moci dochází k hlubokému sebeuspokojení a zvyšování sebevědomí. Je považována za nejvýznačnější neduh lidské kultury.⁴⁷ Je důležité rozlišovat moc donucovací, která je dána emoční závislostí a mocí, která se uskutečňuje jako vliv bez vědomí osoby, na kterou působí. Člověk, kterému je pomáháno, je do jisté míry na pomoci závislý a tím pomáhající získává nad ním moc. Přání získat uznání a lásku je dalším ze silných motivů pro pomoc druhým. Je dán potřebou být viděn jako dobrý člověk, což nemusí být v souladu s tím, jak dotyčného vnímá osoba, které pomáhá. Důvodem, proč lidé pomáhají, může být i pocit nedostatečné důležitosti, který může vygradovat až ve spasitelský komplex, tedy pocit vlastní nepostradatelnosti. Pomáhající se setkává se slabými, nemocnými nad kterými se cítí být povznesen a může jimi až pohrdat. Soucit s trpícími je dobrou pohnutkou, pokud ovšem vede k činům a druhý o něj stojí. Mnoho lidí chápe soucit jako degradaci. Motivací je i zvědavost. Lidé, kterým pomáháme, jsou pro nás nějakým způsobem zajímaví, důležité je neklást zbytečné otázky. Někteří pojmají pomoc druhým jako povinnost vycházející

⁴⁵ NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996, s. 88–90.

⁴⁶ ŘÍČAN, P. *Kdo chce pomáhat druhým, měl by rozumět sám sobě*. [online]. ©2002-2012 [cit 2013-10-05]. Dostupné z: <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=429Opera.HTML%5CShell%5COpen%5CCommand>.

⁴⁷ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 1999, s. 117.

například z křesťanské výchovy, jiní očekávají za své dobré činy zásluhy. Motivem k pomoci bývá i osobní neštěstí, kdy hledáme osobní rovnováhu nebo snaha vyhnout se osamělosti.

Shrnutí

Na vysvětlení původu altruistického chování člověka se můžeme dívat z mnoha perspektiv. Evoluční teorie chápe altruismus jako přirozenou část jedince, kdy nepřežívají nejschopnější jedinci, ale nejschopnější geny a ty podle zásad reciprocity pomáhají přežít jedince. Ekonomické teorie nahlíží na altruismus jako výsledek lidského kalkulu s cílem dosáhnout co nejvyššího zisku. Altruismus je podle nich motivován sobecky a staví na reciprocitě. Na altruismus můžeme pohlížet jako na výsledek sociální interakce, důsledek procesu adaptace člověka do společnosti nebo kooperace založené na empatii. Altruismus můžeme chápat také jako morální závazek vůči společnosti, kdy odmítnutí pomoci je spojeno s pocitem viny.⁴⁸ S existencí altruistického chování lidí a z něho pramenící filantropie se různé teorie vyrovnávají různě. Jednotlivé druhy motivace altruistického chování se vzájemně nevylučují, ale z výše uvedeného by mohlo vyplynout, že většina pohnutek k takovému chování vychází z předpokladu vlastního prospěchu. Přesto všechno se ale můžeme setkat a setkáváme i s formou tzv. čistého altruismu. Vzhledem ke komplikovanosti lidské povahy se takové jednání vyskytuje jen výjimečně. O čistém altruismu můžeme mluvit snad jen v případech vyžadujících okamžitou lidskou pomoc, kde není čas ani prostor řešit otázky zisku nebo návratnosti nebo při pomoci vlastní rodině.

⁴⁸ KRAUS, B. - POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 177

3 DÁRCOVSTVÍ DNES

Masový charakter dobročinnosti by nebyl v dnešní době možný bez činnosti neziskových organizací, které svým přesným zaměřením dávají možnost nejširší veřejnosti zapojit se do filantropie. Zprostředkovávají koordinovanou a efektivní pomoc, která může přesáhnout okruh rodiny, příbuzných a přátel a nabývat nejrůznějších podob. Přestože je neziskový sektor vnímán jako pozitivní součást našich životů, v posledních letech vymizela aura nezištné angažovanosti dárců. V souvislosti s množícími se případy negativní publicity spojenými s podvodnými sbírkami nebo účelově zakládanými sdruženími je stále větší důraz kladen na transparentnost organizací, které dobročinnost zprostředkovávají.

Způsobů, jak mohou lidé darovat je mnoho. Dárcovství neznamena jen finanční podporu, ale také darování věcného daru nebo času. Tyto činnosti jsou ze strany organizací vyvolávány tzv. fundraisingovými aktivitami. Jde většinou o dlouhodobé strategie získávání dárců, které zajišťují organizacím životaschopnost a vytváří vztah mezi dárcem a organizací. Příkladem moderní nestátní neziskové organizace, která si vybojovala své místo v povědomí české veřejnosti projekty v oblasti lidských práv, humanitární pomoci a sociálního začleňování, je obecně prospěšná společnost Člověk v tísni.

3.1 Neziskové organizace jako zprostředkovatelé dobročinnosti

Obnova neziskového sektoru byla odstartována po roce 1989, kdy byly nastoleny podmínky pro provoz veřejně prospěšné činnosti, kterou v počátečních letech významně podpořili i zahraniční dárci. Neziskový sektor je jedním z prvků fungujícího demokratického systému, který přináší do společnosti různorodost a rozvoj odlišných názorů. Ve svých počátcích se potýkal s nedostatkem odborníků a s problémy při adaptaci na tržní prostředí a s neschopností získávat prostředky na provoz organizací. Přesto v 90. letech státní politika zaostávala za samovolným vývojem neziskového sektoru, i když stát neziskový sektor stabilně podporoval. Tento stav byl napraven až vydáním zákona o nadacích, po kterém došlo k prvnímu přerozdělení finančních prostředků z Národního nadačního fondu zřízeného v roce 1990. Dalším významným předělem se stal vstup České republiky do Evropské unie, který umožnil neziskový sektor podporovat v rámci fondů

Evropské unie. Za posledních dvacet let se neziskový sektor stal nejrychleji se rozvíjícím. Ze statistik počtu nestátní neziskových organizací v letech 1990 - 2012 je jasně patrný zvyšující se trend jejich zakládání.⁴⁹

Nestátní neziskové organizace	Občanská sdružení	Nadace	Nadační fondy	Obecně prospěšné společnosti	Evidované právnické osoby
2002	říjen 49 108	říjen 330	říjen 825	říjen 762	říjen 4 785
2003	listopad 50 997	listopad 350	listopad 859	listopad 884	listopad 4 946
2004	prosinec 53 306	prosinec 362	prosinec 898	prosinec 1 038	prosinec 4 927
2005	prosinec 54 963	prosinec 368	prosinec 925	prosinec 1 158	prosinec 4 605
2006	prosinec 58 347	prosinec 380	prosinec 992	prosinec 1 317	prosinec 4 464
2007	prosinec 61 802	prosinec 390	prosinec 1048	prosinec 1 486	prosinec 4 446
2008	prosinec 65 386	prosinec 411	prosinec 1095	prosinec 1 658	prosinec 4 399
2009	prosinec 68 631	prosinec 429	prosinec 1168	prosinec 1 813	prosinec 4 347
2010	prosinec 72 111	prosinec 449	prosinec 1 205	prosinec 1 958	prosinec 4 352
2011	prosinec 75 627	prosinec 455	prosinec 1 269	prosinec 2 126	prosinec 4 366
2012	červen 77 801	červen 458	červen 1 278	červen 2 183	červen 4 348

Obr. 2. Vývoj počtu neziskových organizací v letech 2002 – 2012. Zdroj: http://www.neziskovky.cz/clanky/511_538_543/fakta_neziskovky-v_statistika_poctu-neziskovych-organizaci/.

Činnost organizací a jednotlivců poskytujících pomoc je ukotvena v zákoně, a to zejména v zákoně č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, který uvedl nadační fondy jako nový právní typ a umožnil existenci malých nadačních subjektů, v zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, který umožňuje dárcům odepsat hodnotu daru ze základu daně dle stanovených podmínek a zákonem č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, který upravuje podmínky, za jakých stát umožňuje občanským sdružením, obecně prospěšným společnostem, církvím a náboženským společnostem a jejich právnickým osobám, dosáhnout na udělení akreditace pro oblast dobrovolnické služby. Mimo výše uvedené můžeme zmínit dále zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, zákon

⁴⁹ Přehled základních typů nestátních neziskových organizací v ČR. [online]. ©2007-2013 [cit. 2013-10-06] Dostupné z: http://www.neziskovky.cz/data/stat_NNO_tabulka_1990_2012txt12780.pdf

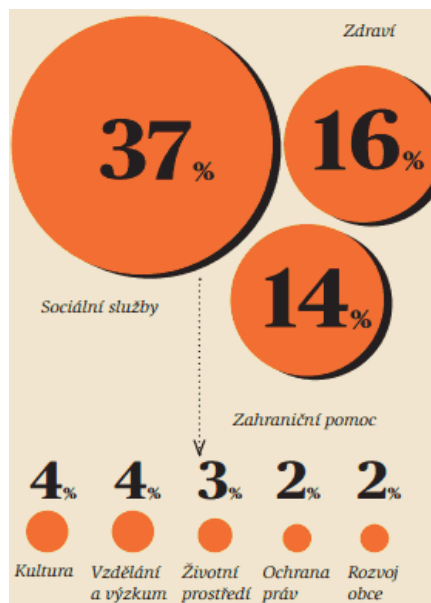
č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech a zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

Důležitou změnu do života neziskových organizací s účinností od 1. 1. 2014 přinese nový občanský zákoník, který nahradí občanská sdružení spolky nebo ústavy. Již vzniklá občanská sdružení, kterých je registrováno ministerstvem vnitra zhruba 94 tisíc, budou automaticky transformována do spolků nebo si budou muset vybrat některou z dalších forem. Nová právní forma musí být do názvu spolků zavedena do dvou let. Například nový název občanského sdružení Život dětem bude znít - Život dětem, zapsaný spolek (nebo zkráceně Život dětem, z.s.). Do tří let od získání právní subjektivity pak spolky musí doplnit údaje v registru vedeném ministerstvem vnitra a uvést své sídlo, statutární orgán, jméno a osobní údaje každého člena, způsob jednání za spolek, účel spolku, rozsah jeho vedlejší hospodářské činnosti a uvést do souladu své vnitřní předpisy. Budou-li vnitřní předpisy v rozporu s donucujícími ustanoveními nového občanského zákoníku, pozbývají účinnosti již ode dne 1. ledna 2014. S účinností nového občanského zákoníku již také nebude možné zakládat obecně prospěšné společnosti. Do té doby vzniklé organizace však pod tímto názvem mohou existovat dále. Dopady na nadace a nadační fondy lze očekávat minimální.

Oblasti působnosti

Neziskové organizace působí nejen v oblasti sociální, ale také v oblasti vzdělávání, zdravotnictví, kultury, životního prostředí, vědy a kultury, ekologie nebo například volného času. Na scénu přicházejí ve chvíli, kdy stát, rodina nebo jednotlivec nejsou schopni zabezpečit naplnění určitých potřeb. Tyto sféry ale nejsou od sebe striktně oddělené, naopak. Neziskové organizace se málokdy obejdou bez příspěvků ze státních rozpočtů a stát jejich pomoci naopak využívá při řešení společenských problémů, kde by sám vystupoval neefektivně nebo jen s velkými obtížemi. Stát reaguje totiž na požadavky společnosti se zpožděním, kdežto neziskové organizace jsou přímo spojeny s aktuálními potřebami občanů. Neziskové organizace mohou být státem podporovány, ale nejsou na něm organizačně závislé, jsou odrazem toho, do jaké míry je společnost schopná prosadit své zájmy proti státnímu a podnikatelskému sektoru. Neziskový sektor, potažmo neziskové organizace jsou nejčastěji vnímány jako zprostředkovatelé mezi státem a občanskou společností, jako prostor, ve kterém dochází k zmírňování sociálního

a politického napětí tím, že pomáhá občanům vyjádřit své požadavky a přání nebo jako odpověď na nedostatky státní správy a trhu a přinášení rychlejší a levnější řešení problémů společnosti. Prosazují se především na lokální úrovni a hájí menšinové zájmy, ale mohou přerůst až na státní nebo mezinárodní úroveň.

Obr. 3. Na co přispíváme (2011). Zdroj: *The Art of Giving*, č. 1/Léto 2012.

Základním kritériem pro rozdělení neziskových organizací je typ zřizovatele. Pak mluvíme o státních nebo nestátních neziskových organizacích. Mezi základní typy nestátních neziskových organizací řadíme občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy a církve a náboženské společnosti. V této práci se budeme soustředit zejména na první čtyři jmenované.

Typ financování není jediným kritériem, kterým lze na organizace nahlížet. Z hlediska veřejné prospěšnosti je můžeme rozdělit na vzájemně prospěšné a veřejně prospěšné. První z nich vznikají, aby naplnily potřeby svých členů. Jedná se o zájmová sdružení, občanská sdružení, jakými jsou například sportovní kluby, myslivecké a rybářské spolky, sbory dobrovolných hasičů, aj. Tento typ organizací často dosahuje finanční nezávislosti (členské příspěvky, pronájmy nemovitostí) a staví na dobrovolné práci svých členů. Poskytování pomoci ve prospěch třetích osob je náplní veřejně prospěšných organizací, ke kterým

řadíme nadace, nadační fondy, církve a náboženské společnosti, obecně prospěšné společnosti, politické strany a hnutí, aj. Právě tyto organizace jsou až na výjimky ve velké míře závislé na veřejných rozpočtech.

Spektrum působení těchto organizací je opravdu široké. Pro příklad tedy uvedeme alespoň několik příkladů nevládních neziskových organizací a sféru jejich zájmů. V oblasti ochrany lidských práv a humanitární pomoci působí na našem území například Amnesty International, Český helsinský výbor, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Bílý kruh bezpečí, Člověk v tísni. V oblasti sociální služeb a zdravotní péče Nadace rozvoje občanské společnosti, Nadace Terezy Maxové, Nadační fond Kapka naděje, Sdružení Linka bezpečí, Sdružení SOS dětských vesniček, Obecně prospěšná společnost Domov Sue Ryder, Občanské sdružení Pomoc dětem, Občanské sdružení Hestia, Nadace naše dítě, Nadace Charty 77, Nadace pro transplantaci kostní dřeně, Obecně prospěšná společnost Centrum Paraple. V oblasti ekologie, ochrany životního prostředí a ochrany zvířat Děti země, Nadace na ochranu zvířat, Arnika, Hnutí Brontosaurus. V oblasti umění a kultury Nadace Občanského fóra, Hudební nadace OSA, Nadace pro současné umění Praha, Nadace Jana a Medy Mládkových, aj.

Transparentnost a odpovědnost

Otázka financování neziskových organizací a transparentnosti nakládání se získanými finančními prostředky je zásadním tématem v oblasti neziskového sektoru. Neziskové organizace mohou být financovány členskými příspěvky, výnosy z vlastní nebo vedlejší činnosti, příjmy z prodeje nebo pronájmu majetku, příjmy z reklamy, dary, dědictvím, sponzoringem, příjmy ze sbírek, dotacemi z Evropské unie, příspěvky z veřejných rozpočtů, vklady zakladatelů nadací a nadačních fondů.

Bachmann uvádí, že míru vnímání transparentnosti organizací lze odvodit jako paralelu na základě indexu vnímání korupce (CPI, index od roku 1995 sestavuje Transparency International) v oblasti občanské společnosti. Oporou pro toto tvrzení je i výzkum Nadace pro rozvoj občanské společnosti realizovaný v roce 2004 pod názvem Index občanské společnosti. Z jeho závěrů mimo jiné vyplývá, že je velmi nízká míra mezilidské důvěry

(jen pětina Čechů důvěřuje druhým lidem) a že ve sféře neziskových organizací dochází k zneužívání vlivu konkrétní organizace ve svůj prospěch na úkor druhých, spíše než ke korupci jako takové.

„Dosažení vyšší transparentnosti je pro organizace cestou ke zlepšení jejich profesionality. Dokáží tak samy sobě, veřejnosti i dárcům zdůvodnit důležitost vlastní existence.“⁵⁰ Hlavními nástroji transparentnosti jsou podle Bachmanna otevřené rozhodovací mechanismy a aktivní včasné zveřejňování informací, a to směrem dovnitř (dobrovolníci, členové správní rady) a navenek (veřejné mínění).⁵¹ Přesto je stále deklarace transparentnost a společenské odpovědnosti organizací jednáním překračujícím požadavky dané zákonem.

Co může organizace dělat pro to, aby byla dostatečně transparentní? V první řadě deklarovat své poslání, tzn. vymezit pole své působnosti. Například Sdružení SOS dětských vesniček ho definuje jako vytváření rodiny pro děti v nouzi, utváření jejich vlastní budoucnosti a podílení se na rozvoji jejich komunit.⁵² Hlavním posláním Bílého kruhu bezpečí je bezodkladná kombinovaná pomoc obětem kriminality, která obsahuje poskytnutí právního, psychologického a sociálního poradenství.⁵³ Český červený kříž vidí své poslání v předcházení a zmírňování utrpení, ochraně života, zdraví a úcty k lidské bytosti, podpoře vzájemného porozumění, přátelství a míru mezi národy a úsilí o naplňování základních principů hnutí Červeného kříže (humanita, neutralita, nestrannost, nezávislost, dobrovolná služba, jednota a světovost).⁵⁴ S cílem trvale a kontinuálně podporovat transplantační centrum a hematologické oddělení na II. Dětské klinice fakultní nemocnice Motol poskytuje svou pomoc nadační fond Kapka naděje.⁵⁵ Hlavním posláním nadace Naše dítě

⁵⁰ BACHMANN, P. *Transparentnost organizací občanské společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, s. 9.

⁵¹ BACHMANN, P. *Transparentnost organizací občanské společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, s. 20

⁵² SOS dětské vesničky [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/o-sdruzeni/>.

⁵³ Bílý kruh bezpečí [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>.

⁵⁴ Český červený kříž [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: http://www.cervenykriz.eu/cz/cz_root.aspx.

⁵⁵ Kapka naděje [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://www.kapkanadeje.cz/>.

je pomoc týraným, zneužívaným, handicapovaným a opuštěným dětem, které se ocitnou v obtížné situaci.⁵⁶

Určením hlavního cíle nebo cílů organizace, cesty, kterou k nim bude směřovat a hodnot, které bude ctít ve vztahu k dárci, si organizace vytváří vlastní etický kodex. Jeho dodržování je pak kontrolovatelné ze strany veřejnosti. Na české scéně existují organizace, které se zavázaly k dodržování takových pravidel například přijetím Pravidel transparentnosti nevládních neziskových organizací v oblasti dárcovství a sponzorství ze strany komerčních subjektů (Arnika, Sdružení Tereza, Hnutí DUHA, Děti Země, aj.) nebo Minima transparentnosti neziskových organizací (Nadační fond Via Vitae, Centrum nové naděje, Podané ruce – projekt OsA, aj.).⁵⁷ Přijetí etického kodexu je také podmínkou členství například v Asociaci nadačních fondů, nejvýznamnějšího regulátora činnosti nadací a nadačních fondů na našem území, který k podpoře transparentnosti přispívá i dalšími projekty zaměřenými například na přiblížení a zefektivnění individuálního dárcovství, o kterých bude řeč dále.

Za transparentní je dále považována taková organizace, která průhledně hospodaří s finančními prostředky, má pevně nastavený systém vnitřních kontrol a nedochází v ní ke konfliktu mezi správní a výkonnou mocí. Organizace mají možnost zpřístupnit informace o stavu finančních prostředků nejen v rámci výročních zpráv a hospodářských výsledků, ale také pomocí založených transparentních účtů, jejichž zůstatek a pohyby jsou dostupné komukoliv z internetových stránek organizace nebo poskytovatele služby. Zřízení transparentních účtů nabízejí téměř všechny finanční ústavy jako podporu neziskovým organizacím.

Významný vliv na zlepšení transparentnosti neziskových organizací by měly mít i dopady již zmiňované novely občanského zákoníku, která mimo jiné zavádí i status veřejné prospěšnosti. Ten by měly získat organizace na základě svého poslání, činnosti a splnění dalších podmínek týkajících se zejména transparentnosti a měla by být ukazatelem, že

⁵⁶ Nadace Naše dítě [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://www.nasedite.cz/cs/home>.

⁵⁷ Zelený kruh [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://www.zelenykruh.cz>.

Nadační fond Via Vitae [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://www.nadacevv.cz>.

se jedná o organizace napomáhající obecnému blahu a mající proto možnost ucházet se o podporu z veřejných zdrojů a požívat určitých výhod.⁵⁸

Strategie získávání dárců

V nepřehledném množství nestátních neziskových organizací je pro potencionálního dárce těžké se zorientovat a organizace nemohou jen čekat, kdo jim „zaklepe“ na dveře. Organizace se sami snaží o rozvoj a zapojení dárců do jejich neziskových projektů. Procesu, kterým organizace získávají dárce, kteří finančně či materiálně podporují jejich činnost, se říká fundraising. „Je to proces, kterým jsou motivováni jedinci, firmy, nadace nebo státní správa a samospráva k dobrým skutkům a je jim dáována možnost darovat nejen peníze, ale také svůj čas, zájem a důvěru.“⁵⁹ Můžeme ho tedy pokládat za druh managementu, který se zabývá získáváním zdrojů pro neziskové organizace. Jeho cíle jsou dlouhodobé. Účinná fundraisingová strategie staví na vztazích mezi organizací a dárci.

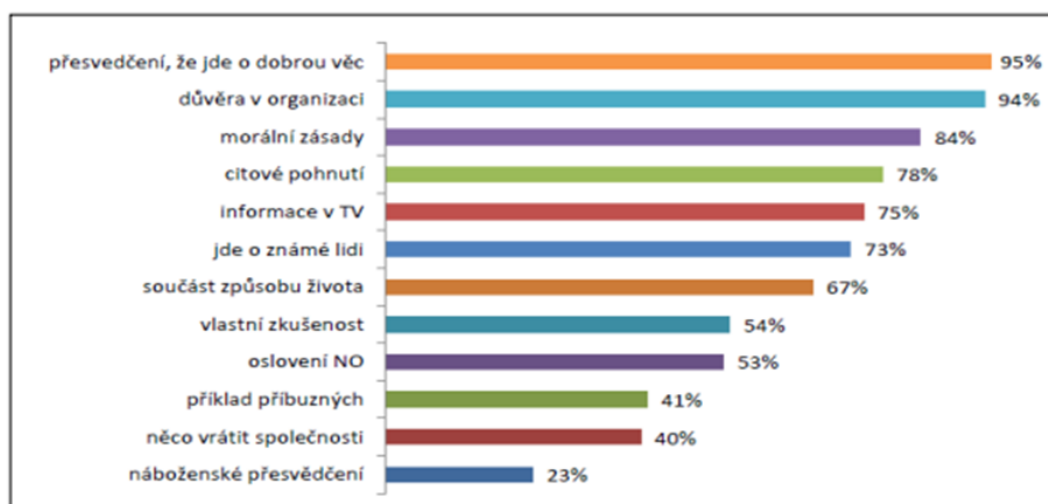
Obr. 4. Pyramida pravého filantropa.

Zdroj: *The Art of Giving*, č. 1/Léto 2012.

⁵⁸ BACHMANN, P. *Transparentnost organizací občanské společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, s. 33.

⁵⁹ ŠVRČINOVÁ, P. *Řízení neziskových organizací II. Fundraising: studijní opora pro distanční vzdělávání*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006, s. 5-6.

Švrčinová dále uvádí, že zvolená forma fundraisingu musí vždy odpovídat dané cílové skupině. Firmy jsou motivovány převážně svými podnikatelskými zájmy a dárcovství se projevuje v oblasti filantropie a sponzorství a nejsou přístupny kontroverzním a nebezpečným tématům. Nadace a nadační fondy jsou ochotny se zapojit, pokud jsou cíle slučitelné s jejich prioritami a jedná se o pomoc finanční. Partnerem se může stát také státní správa nebo samospráva, která poskytuje širokou škálu prostředků. Nejméně předvídatelnou, ale ne nevýznamnou, skupinu potencionálních dárců tvoří jednotlivci, u nichž rozhodnutí o poskytnutí daru probíhá především v citové oblasti a je převážně neplánované. Jedinci jsou nejvíce ovlivněni osobou, která je o pomoc žádá.

Obr. 5. Důležitost důvodů pro rozhodnutí stát se dárcem. Zdroj: Výzkum NROS a AGNES, 2001.

Mezi nejznámější fundraisingové aktivity patří veřejné sbírky a benefiční akce, při kterých je oslovována nejširší veřejnost. Lidé jsou pro projekty získávání doma nebo na ulici a většinou přispívají anonymně do pokladniček, na bankovní účet nebo zasíláním dárcovských SMS zpráv. Peníze jsou získávány z prodeje drobných předmětů a vstupenek (hudební, divadelní, výtvarné programy), výtěžku sportovních akcí jako je Běh pro Paraple nebo Avon pochod proti rakovině, aukcí, festivalů nebo tombol. Projekty s vysokou úspěšností jsou bezesporu sbírky Pomozte dětem, Tříkrálová sbírka, Bílá pastelka, Sluníčkový den nebo aktuální sbírky jako SOS povodně, SOS Pákistán, aj. Oslovování poštou, tzv. direct mail, je adresnou prosbou o finanční pomoc zasílanou dárcům, kteří se již do některého z projektů organizace v minulosti zapojili. Součástí je složenka nebo

informace k bankovnímu účtu, na který je možno příspěvek poslat. V dnešní době probíhá převážně elektronickou formou. Bohužel v některých případech má podobu nevyžádané komunikace, popřípadě citového vydírání. Dárci jsou o pomoc žádáni také formou inzerátů. Je to u projektů, které vznikají jako reakce na aktuální situaci, o které je veřejnost spravena cestou hromadných sdělovacích prostředků. Direkt dialog je přímé oslovení lidí zástupci organizace, kteří se snaží uzavřít smlouvu o inkasu z účtu dárcce a pojistit si jeho pravidelné přispívání. Dalším z typů fundraisingových aktivit je sponzoring. Nejedná se o darování jako takové, ale o protiplnění v podobě propagace nebo reklamy.

Kategorie dárcce	Nadace	Sdružení, církev a jiné NGO	Podnikatelé, výrobní a obchodní společnosti, banky apod.	Stát, státní a místní správa	Jednotlivci, členové, příznivci, veřejnost.
Metoda					
Vypracování projektu	Základní metoda.	Pouze v případě, že je požadován.	Pouze v případě, že je požadován.	Základní metoda.	Většinou nevhodná.
Nabídka prezentace a reklamy	Pouze, je-li vyžadována, jako součást projektu.	Někdy je vhodnou součástí nabídky.	Základní metoda. Často je podmínkou.	Někdy je vhodnou součástí nabídky.	Často je vhodná a účinná.
Benefiční akce	Pouze jako doplněk projektu.	Základní metoda.	Základní metoda.	Pouze jako doplněk projektu.	Základní metoda.
Telefonická kampaň.	Není vhodná.	Základní metoda.	Základní metoda.	Někdy vhodná jako nadstavba.	Základní metoda.
Členská kampaň	Není vhodná.	Účinná metoda.	Základní metoda.	Není vhodná.	Základní metoda.
Osobní setkání.	Nezbytný doplněk k projektu.	Základní metoda.	Základní metoda.	Nezbytný doplněk k projektu.	Základní metoda.
Odkaz majetku.	Není vhodná.	Může být účinná.	Může být účinná.	Není vhodná.	Základní metoda.
Příspěvek zaměstnanců	Není vhodná.	Může být účinná.	Základní metoda.	Může být účinná.	Není vhodná.
Věcná podpora.	Vhodná metoda.	Základní metoda.	Základní metoda.	Nebyvá účinná.	Základní metoda.
Osobní pomoc	Vhodná jako doplněk projektu.	Základní metoda.	Základní metoda.	Není vhodná.	Základní metoda.
Sdílený marketing.	Nevhodná metoda.	Může být účinná.	Základní metoda.	Vhodná metoda.	Není vhodná.
Obchodní vztahy.	Není vhodná.	Základní metoda.	Základní metoda.	Základní metoda.	Může být účinná.

Obr. 6. Zaměření fundraisingových aktivit dle typu dárců. Zdroj: LEDVINOVÁ, J.: *Jak na Fundraising. Kuchařka pro začínající fundraisery. České centrum fundraisingu, Praha, 2013.*

V souvislosti se získáváním dárců není možné přehlížet ani otázku morálních zásad při rozhodování o tom, zda je zdroj financí pro organizaci vhodný.

Organizace si ve stále vyšší míře uvědomují potřebu veřejné prezentace a dlouhodobého plánování svých aktivit. Jsou významnou složkou občanské společnosti, ve které plní celou řadu nezastupitelných funkcí. Aby mohly fungovat, je nutné odstranit jejich závislost

na jednom zdroji financování. Každá organizace potřebuje pro přežití peníze, bez nich by nemohla naplnit poslání, kvůli kterému vznikla. Účinné fundraisingové aktivity umožňují diverzifikaci zdrojů a také rozšiřují okruh dárců, jejichž přízeň si upevňují.⁶⁰

3.2 Člověk v tísní, o. p. s.

V předcházející kapitole jsem se snažila postihnout problematiku dárcovství a neziskových organizací i tím, že jsem poukázala témata, která jsou v této souvislosti hodně diskutovaná, a to na otázku transparentnosti a vedení fundraisingových aktivit. Pro demonstraci bych zde chtěla uvést Člověka v tísní jako příklad nestátní neziskové organizace, o níž se domnívám, že způsobem, kterým své poslání prezentuje na veřejnosti a kterým rozšiřuje a upevňuje okruh svých přispěvovatelů, by mohla sloužit jako příklad i ostatním neziskovým organizacím.

Podle webových stránek Člověka v tísní⁶¹ je hlavním cílem organizace snaha o utváření informované, angažované a odpovědné společnosti v oblasti lidských práv a poskytování pomoci v krizových situacích. V současnosti pomáhá v 25 zemích světa. Za dvacet let své existence poskytla přímou pomoc 2,3 mil. lidí, pomohla více jak 1 000 rodin politických vězňů, rozdělila 400 mil. Kč po povodních na území Česka, postavila a zrekonstruovala 290 škol v chudých zemích, byla v kontaktu s více jak 4 800 klienty v rámci poskytované sociální práce a jejími kurzy prošlo 20 700 absolventů.⁶²

Zakládá si mimo jiné na myšlenkách humanismu, svobody a solidarity a své projekty směřuje do oblastí humanitární pomoci a rozvoje, lidských práv, sociální integrace a vzdělání nejen v Česku, ale také v cizině. Je součástí Alliance 2015, organizace zastřešující sedm evropských nevládních organizací, které se angažují v humanitárních a rozvojových projektech a hlásí se k sedmi základním principům Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce.

⁶⁰ NOVOTNÝ, J. *Nevládní neziskové organizace na prahu 21. století*. Acta Oeconomica Pragensia, Ročník 2008, č. 5, s. 57–65.

⁶¹ Člověk v tísní [online]. ©2013 [cit. 2013-11-20]. Dostupné z <http://www.clovekvtisni.cz/cs>.

⁶² Člověk v tísní. 20 let pomoci Člověka v tísní – DÍKY [online]. ©2013 [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: http://www.youtube.com/watch?v=vfcDpfp_HJU 14.6.2012.

Historie

Svou činnost zahájila v roce 1992 v rámci Nadace Lidových novin a jako výsledek práce válečných zpravodajů a novinářů sbírkou SOS Náhorní Karabach. Její aktivity byly směřovány směrem do zahraničí, a to Kosova, Somálska a Čečenska. V roce 1994 se transformovala v Nadaci Člověk v tísní při České televizi. Dále působila v zemích, kde probíhaly válečné konflikty, ale i na našem území, a to především v roce 1997, kdy Česko zasáhly rozsáhlé povodně. V roce 1999 se z nadace stala obecně prospěšnou společností. V tomto roce také založila tradici mezinárodního festivalu dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět a začala se zabývat projekty terénní sociální práce na našem území. Od roku 2000 ve spolupráci s Českou televizí připravuje dokumentární filmy vyprávějící o situaci národnostních menšin v Česku a krizových oblastí ve světě. V roce 2004 jako první zorganizovala humanitární pomoc z fondů Evropské unie. V následujících letech, mimo aktuálně vyhlášených sbírek například v souvislosti s vlnou tsunami na Srí Lance, zemětřesením v Íránu, válkou v Iráku, povodněmi v Česku, zemětřesením na Haiti nebo krizí v Sýrii (označení SOS), spustila i řadu dalších dlouhodobých projektů, jejichž úspěšnost je výsledkem vhodně směřovaných fundraisingových aktivit.

Projekty

Člověk v tísní si uvědomuje důležitost dlouhodobé spolupráce se svými dárci. Díky jejich podpoře založil tzv. Fond skutečné pomoci. Je tvořen příspěvků Klubu přátel (zaregistrovaných členů, kteří přispívají pravidelnou částkou), které jsou zde shromažďovány a v případě krizové situace, okamžitě využity. Polovina příspěvku je určena na humanitární pomoc, čtvrtina na obranu lidských práv a čtvrtina na organizaci pomoci, zajištění zázemí a rozvoj organizace. Členství v klubu pak dárci zajišťuje zpětnou informaci o tom, kde a jak byla jeho pomoc využita.

Skutečná pomoc je název hlavní sbírky Člověka v tísní, která byla odstartována již v roce 2008. Zajišťuje podporu v nejhudších zemích světa tím, že buduje zdroje pitné vody, staví školy a nemocnice a podporujeme drobné rolníky, aby se sami dokázali uživit, aj. Od roku 2009 tak činí za podpory projektu Skutečný dárek, který umožňuje dárcům přes e-shop zakoupit dárkový certifikát, jehož 100% hodnoty jde právě do sbírky Skutečná pomoc (Příloha P I). Nákup umožňuje dárci cíleně zaměřit svou pomoc do vybrané oblasti

a má svůj psychologický efekt. V duchu mota sbírky - Skuteční lidé potřebují skutečnou pomoc - je možno zakoupit například kanystry na pitnou vodu, kozu, slepice, šicí stroj, bezpečný porod nebo vybudování pumpy na vodu. Tyto komodity nebo služby jsou pak nakupovány přímo v zemích, do kterých je pomoc určena a podporují mimo jiné i rozvoj místního trhu.

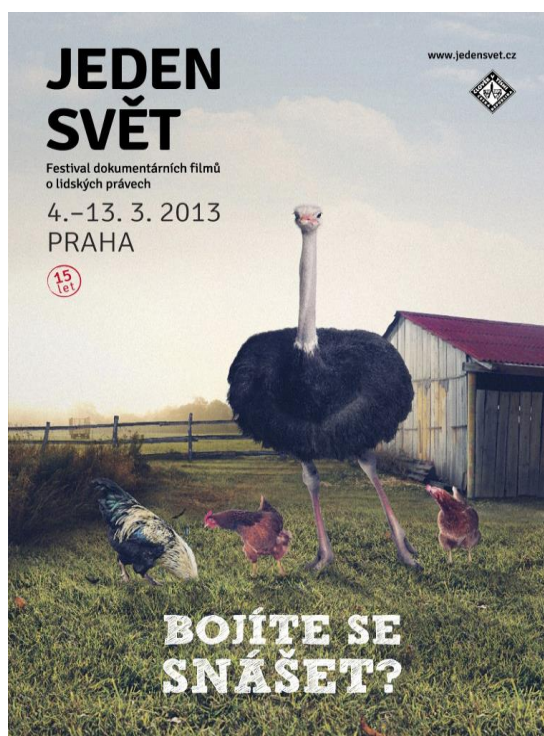
Obr. 7. Příklad kampaně v rámci sbírky „Skutečná pomoc“.

Zdroj: <http://www.clovekvtsni.cz>.

Postavme školu v Africe je název sbírky, která byla zahájena v roce 2004. Od té doby vybudoval Člověk v tísni již 15 škol. Do sbírky jsou mimo jiné i aktivně zapojováni studenti základních a středních škol, kteří finanční prostředky získávají v rámci projektu Běh pro Afriku od sponzora nebo sponzorů, které si sami zajistí. Cílem projektu není jen získat finanční prostředky, ale také přivést žáky a studenty k zamyšlení nad tím, jaký význam má vzdělání pro dnešní společnost a k přehodnocení svých postojů a hodnot v oblasti spolupráce a solidarity. Dost možná tak utváří budoucí dárce. Do programu jsou dále zapojena skautská sdružení a samozřejmě běžná veřejnost. V roce 2013 se do projektu zapojilo 11 škol, které dohromady vyběhaly něco málo přes 700 tisíc Kč.

V oblasti lidských práv se Člověk v tísni angažuje i festivalem dokumentárních filmů Jeden svět. Tento projekt (na našem území a v Evropě ojedinělý) se od roku 1999 přenesl i do regionů a škol. Touto formou je veřejnost a nově i generace žáků a studentů seznamována s vybraným tématem v oblasti lidských práv. V roce 2013 to bylo téma nesnášenlivosti a netolerance s motem – Bojíte se snášet? - jako reakce na rostoucí napětí

ve společnosti a snaha upozornit na nebezpečí silícího extremismu a xenofobie. Festivalu se účastnilo přes sto snímků z více než šedesáti zemí světa. Filmy byly v rámci festivalových ozvěn promítány i v Bruselu (7. ročník na půdě Evropského parlamentu), New Yorku, Londýně nebo Berlíně.

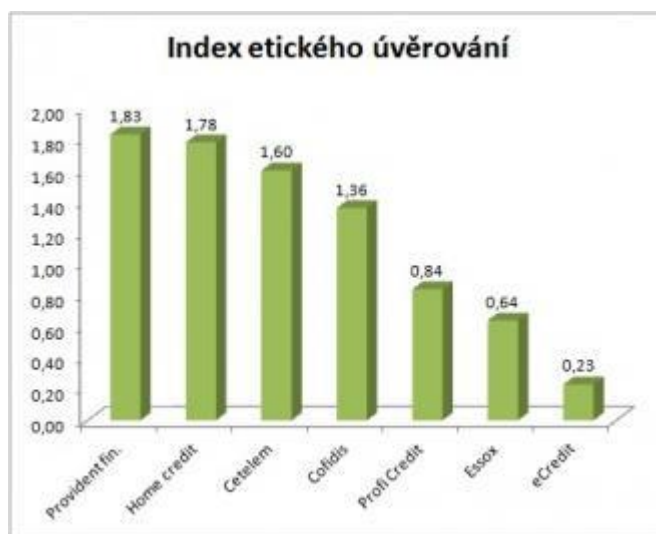
Obr. 8. Upoutávka festivalu Jeden svět 2013. Zdroj: <http://www.clovekvtisni.cz>.

Projekt Varianty nabízí informační servis a metodickou podporu v oblasti interkulturního a celosvětového rozvojového vzdělávání. Nabídky kurzů, seminářů a workshopů připravovaných pracovníky Variant využije každoročně přes 1 500 zájemců, především z řad pedagogů základních a středních škol, ale také studentů různých vysokoškolských oborů, pracovníků neziskových organizací, zaměstnanců státní správy a dalších.

V rámci informační vzdělávací sekce vznikl v roce projekt s názvem Rozvojovka, které má za úkol zvýšit zájem a povědomí veřejnosti o situaci v rozvojových územích.

Programy sociální integrace jsou realizovány ve vybraných městech na našem území a na Slovensku. Práce v sociálně vyloučených lokalitách je zaměřena na práci s rodinou

a jednotlivci. Poskytované sociální služby jsou směřovány do oblasti podpory vzdělávání, bydlení, zaměstnávání, prevence kriminality nebo hledání řešení při zadlužení (Příloha P II). V této oblasti se Člověk v tísni zaměřil na smluvní podmínky nebankovních společností poskytujících půjčky a na základě pěti sledovaných parametrů (srozumitelnost, přítomnost úroků z prodlení, náklady na zpožděnou splátku, výslednou cenu, použití rozhodčí doložky) sestavil Index predátorského (později etického) úvěrování.

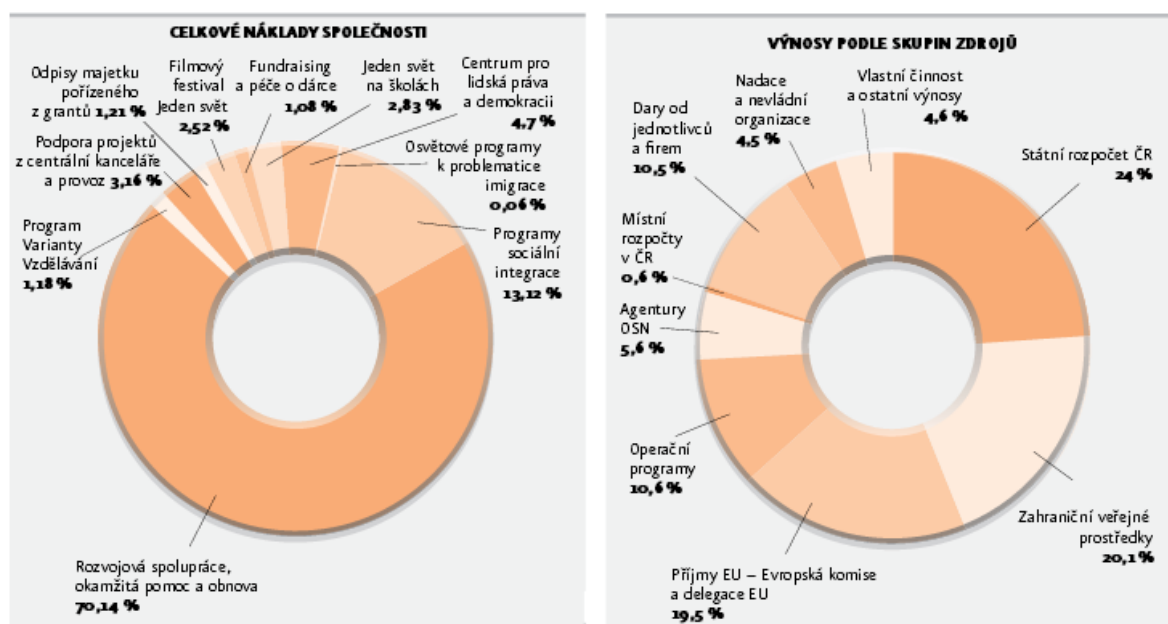
Obr. 9. Index etického úvěrování. Zdroj: <http://www.clovekvtisni.cz>.

Financování

Financování z veřejných peněz znamená pro jakoukoliv organizaci povinnost prokázat a doložit veškeré své příjmy a výdaje. Člověk v tísni si zakládá na puncu transparentnosti a tak pravidelně nechává zpracovávat nezávislé audity organizace a zveřejňuje každoroční výroční zprávy.

V roce 2012 výnosy organizace dosáhly 627,7 mil. Kč. Nejvyšší částku, a to 150,2 mil. Kč, získala ze státního rozpočtu. Ze zahraničních veřejných prostředků to bylo 126,3 mil. Kč, kdy nejvyšší částkou přispěla Velká Británie (60 mil. Kč), USA (20 mil. Kč) a Světová banka (20 mil. Kč.). Z Evropské unie šly peníze především z přímých grantů, celkově ve výši 122,6 mil. Kč a ze smíšených zdrojů EU a státního rozpočtu finanční prostředky

ve výši 66,7 mil. Kč. Dalšími položkami jsou příjmy od agentur OSN, místních rozpočtů, nadací a nevládních organizací. Dary od jednotlivců a firem tvořily nezanedbatelných 66,1 mil. Kč a výnosy z vlastní činnosti 28,9 mil. Kč. Náklady organizace byly vyčísleny na 625,9 mil. Kč.

Obr. 10. Náklady a výnosy společnosti Člověk v tísni za rok 2012. Zdroj: <http://www.clovekvtsni.cz/cs/vyrocnizpravy>.

Kritika ze strany veřejnosti

Prostřednictvím České televize, vybraných periodik a sociálních sítí prezentuje Člověk v tísni nejen projekty hledající finanční podporu, ale také různé kampaně, jejichž cílem je informovat a zaktivizovat společnost nebo třeba jen donutit ji zamyslet se nad tématem.

Mezi nejkontroverznější patřila kampaň z roku 2006 - Be kind to your local nazi (Buď hodný na svého místního nácka), která s ironickou nadsázkou ukazovala, jak těžký život mají tito přívrženci na příkladu běžných denních činností, které provádějí se zdviženou pravicí a vyzývala k pomoci například zaváděním sociálních projektů, které jim umožní cítit se jako plnohodnotní členové společnosti (Příloha P III).

Obdobnou kampaň uvedl Člověk v tísni v roce 2008. Měla také upozornit na nebezpečí vzrůstajícího neonacismu pod názvem - Neonáček: Chcete ho? Ve spotech jsou nabízeni k adopci holohlavý agresivní Daník nebo otupělý Kubík, jehož heslem je nic než národ. Tyto kampaně měly za úkol zesměšnit hnutí v očích veřejnosti a byly kritizovány za svou přílišnou citovost a stereotypní pohled na neonacistu, coby holohlavého a v bombu a kanadách navlečeného hlupáka (Příloha P III).

Výhrady k Člověku v tísni z řad veřejnosti se ale týkají především míry jeho apolitičnosti. Finanční zdroje, ze kterých čerpá, jdou mimo jiné za státem a Českou televizí, nebo například za organizacemi působícími v USA a UK. To vyvolává dohady o tom, zda si organizace za svá místa působení nevybírají jen ta, která jsou politicky korektní vzhledem k přispěvovatelům, popřípadě jen ty strany konfliktů, které jsou v souladu s jejich politickým přesvědčením a zda svým působením v zemích, kde probíhá konflikt, nezastírají jiné aktivity.

Na půdě OSN bylo v roce 2006 proti organizaci vzneseno obvinění, že je využívána vládou, aby prováděla podvratnou činnost v zemích s cílem destabilizovat a propagovat změnu režimu v různých státech. Toto obvinění zaznělo od zástupců Kuby a organizaci tak nebylo schváleno přidělení poradního statusu v Ekonomické a sociální radě OSN. Za jiný příklad, který je v souvislosti s údajným politickým směřováním organizace uváděn, může sloužit Gruzínsko – osetinský konflikt (2008-2009), kde USA i Česko podpořili nároky Gruzie. Člověk v tísni tu poskytoval pomoc uprchlíkům z Jižní Osetie - Gruzíncům, přestože to byli oni, kteří z pozice moci tento konflikt rozpoutali. Člověk v tísni v obou případech argumentoval tak, že jeho pomoc sleduje potřebné a distancoval se od jakéhokoli politického vlivu. Dle jeho vyjádření v případě Jižní Osetie byli dotčeni primárně Gruzínci, které osetinské jednotky a ruská armáda vyhnali z jejich domovů. Důležitou roli hrála také možnost přístupu do zasažených oblastí.

Obdobná obvinění se dají najít i v rámci aktivit zaměřených na území Česka. Je mu vytýkána přílišná zaměřenost na romskou problematiku, popř. ignorování takových sociálních skupin, jakými jsou senioři nebo lidé fyzicky či mentálně handicapovaní. K prvnímu se vymezuje Člověk v tísni tak, že jeho projekty nejsou stavěné pro určitou etnickou menšinu a ani takové statistiky nevede. K druhému pak tím, že jsou to témata

mimo jeho hlavní směřování a že na našem území působí řada jiných organizací, které tuto pomoc zajišťují, popřípadě se uvedených skupin dotýkají jiné jejich projekty zaměřené obecně, například již zmiňovaný problém neprůhledného jednání společností poskytujících nebankovní půjčky.

Pravdou je, že Člověk v tísní svou velikostí, vlivem a nadnárodním působením není typickým příkladem neziskové organizace působící na našem území. Tím, že se postupem času profesionalizoval a vzhledem k objemu zdrojů, kterými disponuje je specifický. Přesto i on se potýká s problémy v oblasti legislativy, práva nebo transparentnosti.

3.3 Motivy k dárcovství a výchova k filantropii

Jakým způsobem a proč si neziskové organizace hledají své dárcy, bylo řečeno v předchozích kapitolách. Proto, aby byly ve svých snahách úspěšné, je nezbytná znalost procesů, které vedou jednotlivce nebo firmu k rozhodnutí podporovat tu či onu konkrétní organizaci nebo projekt. V posledních letech dochází k rozvoji nejen v oblasti individuálního dárcovství, ale také firemního. Přístupy k dárcovství a způsoby darování nabývají nejrůznějších podob. Společnost, která vyznává rychlá a snadná řešení tak často přistupuje i k filantropii. K tomu, aby filantropické aktivity dosáhly ideální podoby (běžnou součástí života, dlouhodobého charakteru, aj.), je nezbytné dárcy dostatečně motivovat a vychovávat. A právě v procesu výchovy může své uplatnění najít i sociální pedagogika.

Firemní dárcovství

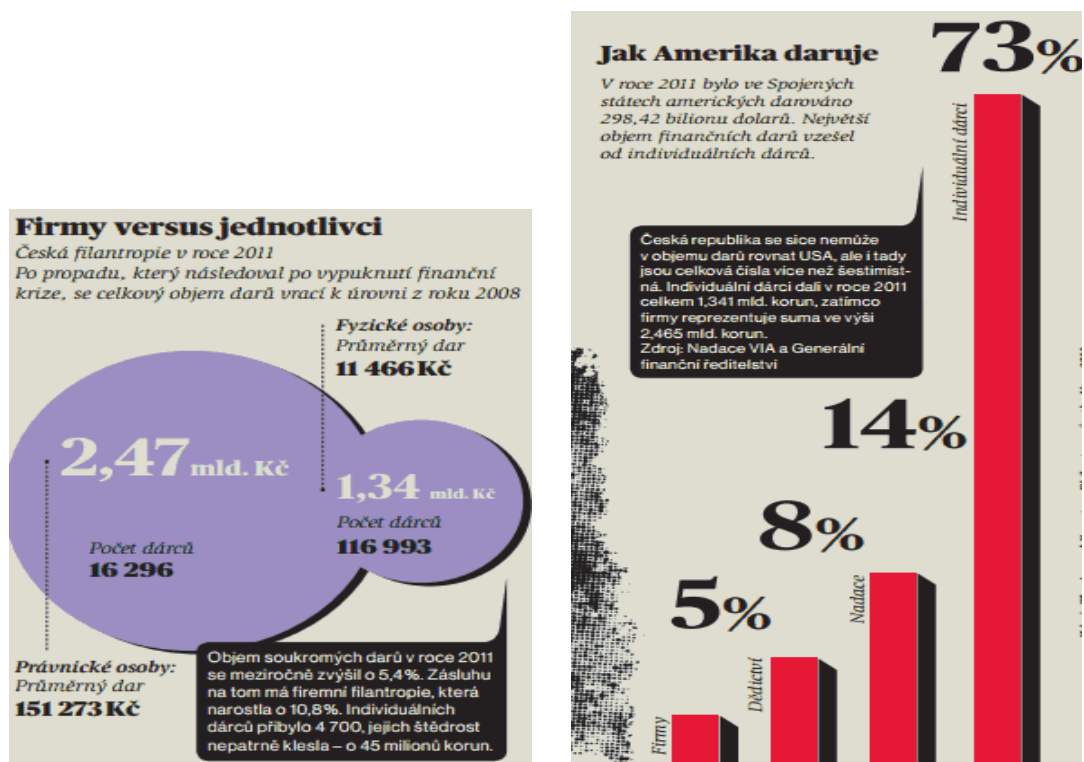
Podle Švrčinové se pojem filantropie se objevuje i „v souvislosti se sociálně zodpovědným chováním podnikatelských subjektů, kdy mnohé firmy realizují tzv. strategickou či firemní filantropii, která naplňuje nejen jejich sociální cíle, ale i podnikovou identitu, public relations a celkovou komunikační politiku a strategii.“⁶³ Společensky zodpovědné chování

⁶³ ŠVRČINOVÁ, P. *Řízení neziskových organizací II. Fundraising: studijní opora pro distanční vzdělávání*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006, s. 11.

tedy znamená, že se podnik chová odpovědně nejen v oblasti obchodních rozhodnutí, ale také v oblasti životního prostředí a sociálního dopadu fungování firmy. Běžnou praxí je poskytování nejen peněžních a nepeněžních darů, ale také dobrovolnické činnosti nebo poradenství. O tom, jestli se firma zapojí do dárcovských aktivit, nemusí rozhodovat vždy jen možnost odečíst si náklady ze základu daně, přestože je to asi zatím jedna z motivací nejvyšších. Firma svou podporou může dosáhnout i naplnění sociální zodpovědnosti podniku, oblíbenosti u veřejnosti, zvýšení motivací zaměstnanců, zvýšení prodeje a rozšíření okruhu zákazníků, zlepšení vztahu se zákazníky, speciálních výhod s ohledem na speciální projekt, který podporuje.⁶⁴ Firmy mohou také zakládat vlastní nadace, skrze které pomoc zprostředkovávají.

Například skupina ČEZ v rámci svého nadačního fondu Nadace ČEZ v roce 2012 podpořila řadu projektů, které reagují na aktuální potřeby společnosti - Oranžové schody pomáhají integrovat žáky a studenty se zdravotním handicapem, Oranžová hřiště dávají dětem i dospělým prostor pro sport a hry, Oranžové učebny podporují výuku technických předmětů na základních a středních školách, aj. Celkem ČEZ poskytl v roce 2012 na dobročinné účely přes 438 mil. Kč a je jednou z nejiniciativnějších firem působících na našem trhu. Nadace Telefónica je firemní nadací společnosti Telefónica Czech Republic. Pomáhá v rámci svých projektů Thing Big (projekty na podporu komunit), MIŠ (minimalizace šikany ve školách) a podporuje Linku bezpečí, Linku seniorů a další projekty. V roce 2013 získala cenu VIA BONA za filantropii České spořitelny, a.s. jako ocenění za projekt Nadace České spořitelny na podporu prevence a léčby drogově závislých, která probíhá ve spolupráci s občanským sdružením SANANIM. Dle výroční zprávy nadace v roce 2012 podpořila nejrůznější projekty částkou 16,5 mil. Kč. Nadace Vodafone České republiky známá především svým projektem Rok jinak poskytla v roce 2011 a 2012 příspěvky celkem ve výši 20,8 mil. Kč.

⁶⁴ LEDVINOVÁ, J. *Jak na Fundraising. Kuchařka pro začínající fundraisery*. České centrum fundraisingu, Praha, 2013, s. 27–28.

Obr. 11. Firemní a individuální dárcovství v ČR a USA v roce 2011. Zdroj: *The Art of Giving*, č. 2/Podzim 2012, č. 1/Jaro 2013.

Individuální dárcovství

Možnosti seberealizace v oblasti soukromého dárcovství jsou velmi pestré. Člověk, který se rozhodne být filantropem, má několik možností, jak toho dosáhnout. Stále nejvyužívanější formou pomoci je peněžní příspěvek, a to přímo konkrétní organizaci, kde pak získá přesné informace o využití svého daru nebo nadaci například prostřednictvím sbírky, která ho užije pro svůj provoz nebo poskytne ve formě grantu dalším organizacím. Rozhodování se, kterým směrem se bude ubírat naše podpora a kterou organizaci si vybrat, je ovlivněno spoustou okolností. Základním parametrem bude stejně jako u firemního dárcovství otázka transparentnosti organizace, které se rozhodneme svůj dar poskytnout.

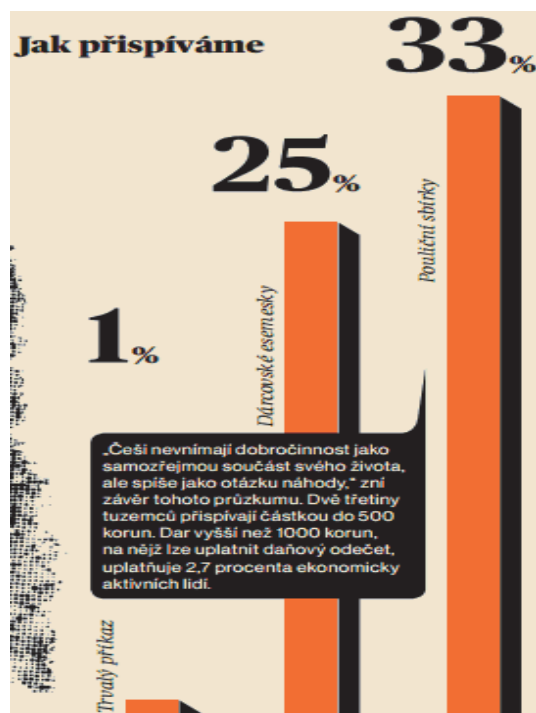
V České republice vnikl unikátní projekt pod patronátem Fóra dárců s názvem Darujspravne.cz. Je to webový portál určený individuálním dárcům. Umožňuje jim lepší orientaci v probíhajících sbírkách a projektech prověřených neziskových organizací, doporučuje a je jedinečný v tom, že přináší jistotu, že se peníze dostanou přesně tak, kam mají. Sbírkové jsou rozděleny podle oblastí, ve kterých je pomoc poskytována, regionů nebo

kontinentů a předkládají informace o využití peněz a odkazy na stránky projektů. Stránky nabízí také možnost provést přímou platbu v prospěch vybrané sbírky, a to online z elektronické peněženky PaySec běžných účtů ČSOB a Poštovní spořitelny, platbou platebními kartami Visa, Mastercard a Maestro nebo formou DMS hesla či příkazem k úhradě.

Z pohledu dárců neziskovým organizacím důvěryhodnost přináší také patronát ze strany známých a populárních osobností. Pro dárců hraje významnou roli osobnost toho, kdo o dar žádá, a osobnosti se stávají zprostředkovaným modelem pro morální chování lidí. Podle Vacka je tento vliv nezpochybnitelný. Za model, který napodobujeme, si volíme někoho s „převahou“ – tedy staršího, osobu sociálně výše postavenou, majetnější nebo osobu s intelektuální převahou.⁶⁵ Tuto definici populární osobnosti splňují, ať už se jedná o umělce, sportovce nebo politiky. Své idoly si idealizujeme a následujeme je. Neziskové organizace zaštitěné známou osobností mají jistě větší šanci zaujmout potencionální dárců. Jen těžko bychom si dokázali představit Centrum Paraple bez Zdeňka Svěráka, sbírku Pomozte Dětem bez Marcely Augustové a Tomáše Hanáka nebo projekt Světluška bez Anety Langerové. Známé osobnosti také přímo neziskové organizace zakládají. Příkladem by mohl být Výbor dobré vůle - Nadace Olgy Havlové, Nadační fond Kapka naděje Venduly Svobodové nebo Nadace Terezy Maxové dětem.

Tím, na co individuální dárci slyší, když chtějí přispět, je jednoduchost. Nárůst individuálního dárcovství v posledních letech je bezpochyby spojeno také se zavedením systému dárcovských SMS, tedy DMS. U zrodu této myšlenky stálo Fórum dárců za podpory Asociace provozovatelů mobilních sítí. Uvedly do života projekt ojedinělý v celé Evropě. Svou oblibu získal z několika důvodů – je jednoduchým a rychlým způsobem získání vysokých finančních prostředků především v krizových situacích, darovaná částka je poměrně nízká (z 30 Kč, kterou dárci odešle, jde 28,50 Kč přímo na pomoc) a je anonymní.

⁶⁵ VACEK, P. *Průhledy do psychologie morálky*. Univerzita Hradec Králové. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, s. 46-47.

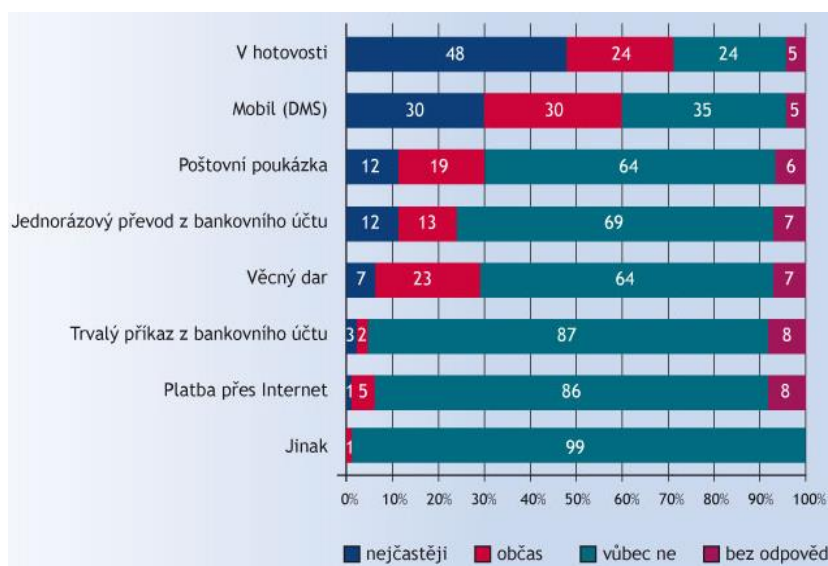

Obr. 12. Vybrané formy příspěvku za rok 2011. Zdroj: *The Art of Giving*, č. 1/Léto 2012.

Rozvoj technologií a vliv masmédií mají za následek, že se o katastrofě či problému dozvíme téměř bezprostředně a stejně tak rychle jsme schopni poskytnout svou pomoc. V rytmu postmoderní doby se jednoduchá a rychlá řešení jeví jako správná a darování peněz tyto kritéria splňuje. Darování je z tohoto pohledu opravdu snadné a vtahuje do procesu dárcovství i mladší generace. Otevírá se ale otázka, do jaké míry je takový způsob darování povrchní. Společnost vytváří atmosféru, která říká, že darování je „in“, ale anonymita, která je s tímto procesem spojena, vede dárce k pocitu, že vlastně o nic nejde. Naše schopnost zjednodušovat nás tak staví do vnitřního konfliktu se sebou samým, protože podstata filantropie je složitá a velmi osobní. Vždycky by měla být vnímána jako něco důležitého, co má cenu pěstovat a pocit naplnění může vzniknout pouze tam, kde je nějaký vztah, zainteresovanost a angažovanost. Anonymita darů neumožňuje navázání další spolupráce s dárce. A tak dokonce i služby DMS nabízejí v současnosti možnost nastavení pravidelné měsíční platby po dobu jednoho roku.

Dalším příkladem snahy zjednodušit cestu finančních prostředků od dárce k darovanému je projekt, který vznikl za podpory Nadace Vodafone Česká republika a České spořitelny -

Darujme.cz. Projekt realizuje Sdružení Via a spočívá v tom, že dárce vstupuje na webovou stránku neziskové organizace a v odkazu Darujme.cz si zvolí výši svého daru a postupné kroky ho dovedou až k odeslání a vybrání způsobu platby. Projekt si dává za cíl vytvoření a zpřístupnění neziskovým organizacím a dárcům důvěryhodného, komplexního a přehledného prostředí pro moderní formy dárcovství.

Obr. 13. Jakou formou jsme přispěli v roce 2010. Zdroj: Průzkum agentury Median, *Postoje k problematice dárcovství 2010*

Podmínku zainteresovanosti a odpovědnosti, o které jsme mluvili výše, bezpochyby splňuje další z rozšířených forem individuálního dárcovství, a to dobrovolnictví. „Dobrovolnictví jako veřejně prospěšnou činnost chápeme jako ochotu člověka dát část svého času a sil ve prospěch potřebné organizace nebo člověka, aniž by s příjemcem pomoci byl vázán přátelskými či jinými vazbami. Z dobrovolné činnosti má přínos nejen její příjemce, ale i dobrovolník, kterému přináší nové přátelské vztahy, nové zkušenosti a dovednosti, někdy i částečné řešení problému nezaměstnanosti.“⁶⁶ Tošner a Sozanská vidí dobrovolnictví jako vzájemně prospěšnou občanskou výpomoc, která je zaměřena

⁶⁶ TOŠNER, J. *Dobrovolnictví v české společnosti*. [online]. ©2013 [cit. 2013-10-19]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/druhy-dobrovolnictvi/>.

na rodinu, příbuzné a přátele, a která probíhá v rámci komunity a veřejně prospěšnou, jehož činnost je prováděna v nestátních organizacích, dobrovolnických centrech, která jsou již zaměřena na určitou oblast a v těchto institucích vykonávají činnost dobrovolníci. Jde o činnost, která prošla procesem individualizace a od hodnot, jakými je altruismus a občanské ideály se přiklonila k seberealizaci a praktickému užítku. Motivy pro takové chování mohou být různé. Mohou vycházet z morálních norem dané společnosti (myšlenky křesťanství), být cestou k dosažení vlastního prospěchu (získání zkušeností, uplatnění schopností) nebo výsledkem přesvědčení o smysluplnosti takové činnosti.⁶⁷

Příkladem koordinátora dobrovolnických aktivit je občanské sdružení HESTIA. Je to národní dobrovolnické centrum, které se zasazuje o rozvoj dobrovolnických aktivit, zvyšování kvality dobrovolnických programů a profesionality lidí, kteří s dobrovolníky pracují. Podporuje různé výzkumné a vzdělávací programy, poradenství a terapie, vydává účelové publikace, navazuje kontakty s institucemi. Známá je svým programem 5P (Pomoc, Přátelství, Podpora, Péče a Prevence) určený dětem a mládeži ve věku 6 - 15 let. Program funguje na principu přátelského vztahu dítěte s dospělým dobrovolníkem a jeho cílem je řešit sociální a komunikační obtíže zapojených dětí. Seznam aktivit, do kterých se dobrovolníci zapojují, je pestrý.

Výchova k filantropii

Jakýkoliv způsob pomoci v dnešní době má význam. Postmoderní doba, jak již bylo řečeno, klade vysoké nároky na přizpůsobení se pluralitní a vysoce diferenciované společnosti. Tyto nároky nezvládne každý, a tak stále narůstá počet lidí, kteří potřebují podat pomocnou ruku tam, kde stát a jeho sociální politika nestačí. Sociální pomoc je mimo institucionalizovaný rámec poskytována různými neziskovými organizacemi nebo filantropicky smýšlejícími jedinci a vychází z altruistických potřeb člověka. Vybrané filantropické aktivity, jakými je poskytování věcných a finančních darů nebo dobrovolnická činnost, můžeme tak považovat za formu sociální pomoci. Takto smýšlí i Kraus, který označuje filantropii nejen za závazek duchovní, ale také za závazek hmotné sociální pomoci, kdy pomocí je myšlena aktivní účast při řešení životních situací, které

⁶⁷ TOŠNER, J. – SOZANSKÁ, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál, 2002.

vycházejí z ohrožení nebo nouze. Je to snaha o zaktivizování člověka a zajištění jeho stability v sociální a psychické rovině a sociální nezávislosti, tedy snaha o zkvalitnění jeho života.⁶⁸

K tomu, aby se dárcovství mohlo rozvíjet, je potřeba, aby bylo společností vnímáno jako přirozená součást života – tedy, ve společnosti, která z podstaty své povahy vede lidi k vzájemnému odcizení a ztrátě empatií, je nanejvýše nutné vést mladé generace k pochopení myšlenek demokracie, humánnosti, tolerantnosti a solidárnosti, a to skrze výchovu.⁶⁹ Toto je jedním z cílů sociální pedagogiky. Jde jí o zformování kultivovaného člověka, tzn. takového, který dosáhl vysokého stupně humanity. „Sociálně pedagogická pomoc vychází z humanistické pedagogiky založené na úctě k člověku, na partnerství, emancipaci, na vztahu důvěry, pochopení, solidarity a ze sociální pedagogiky založené na pomoci.“⁷⁰ Má vytvářet rovnováhu mezi potřebami člověka a možnostmi společnosti. Dárcovství může být jedním z nástrojů, jak k zlepšení tohoto nevyrovnaného vztahu přispět.

Pokud sociální pedagogiku definujeme ve vztahu k jejím cílům, pak jde o snahu o pomoc slabším, orientaci na altruistické chování a filantropické cítění.⁷¹ Těchto cílů lze dosáhnout procesem socializace. Sociální pedagogika může tedy přispět k pochopení významu a podpoře filantropických aktivit především zprostředkováváním určité úrovně vědomostí, výchovy a vzdělání ve společnosti a pomáháním a dobrovolnickou praxí na úrovni neziskových organizací. Neziskové organizace i sociální pedagogika svou pozornost zaměřují obvykle do těch míst, kde vznikají sociálně patologické jevy a snaží se při jejich prevenci nebo odstraňování působit v širším měřítku.

Přínos sociální pedagogiky k rozvoji filantropie nelze vysledovat jen v preventivní rovině, můžeme ho najít i v rovině kompenzační, a to v samotné profesi sociálního pedagoga, který po získání odborných znalostí a způsobilostí je tyto chopen uplatnit například

⁶⁸ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 133–135.

⁶⁹ MÜHLPACHR, P. a kol. *Sociální pedagogika II*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011, s. 92–93.

⁷⁰ BAKOŠOVÁ, Z. *Sociální pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Public Promotion, s.r.o., 2008, s. 59.

⁷¹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 49.

ve formě pomáhající a poradenské činnosti směrem ke konkrétním „postiženým“ jednotlivcům, skupinám nebo komunitám. Sociální pedagogika se svým humanistickým zaměřením řadí mezi obory označované jako pomáhající profese. Pro výkon takové profese je třeba mít specifické osobnostní předpoklady. Jak píše Bakošová, je to mimo jiné „schopnost porozumět, aktivně naslouchat, efektivně komunikovat, projevit empatii, altruismus, poskytnout podporu a pomoc.“⁷² Sociální pedagog nachází své uplatnění jak ve vládním, tak nevládním sektoru. Rozdíl je ve výši formální moci, kterou disponuje ve způsobech práce s těmi, kdož pomoc potřebují. Nevládní neziskový sektor nedisponuje téměř žádnou formální mocí, a tedy využívá převážně nedirektivní způsoby pomáhání.⁷³

Shrnutí

Dárcovství jako fenomén dnešní doby je pevně spjat s činností neziskových organizací. Tato nepřímá pomoc, ať už finanční nebo materiální, pokud neumožňuje zpětnou vazbu, se stává do jisté míry neosobní a nemůže tak dárci přinášet dostatečné uspokojení a motivaci pro další spolupráci. Neziskové organizace musí proto vyvíjet takové strategie, aby získávali pevnou základnu svých přispěvatelů. Fundraisingové aktivity jsou směřovány nejen na individuální dárcce, ale ve stále větší míře také na dárcce firemní. Základem úspěchu je jistě deklarace transparentnosti organizace a její odpovědnosti vůči svým dárcům. Osobnější formou dárcovství je přímá pomoc, která je realizována nejčastěji dobrovolnickou činností, a to v podobě osobní spolupráce na různých projektech nebo na zajištění běžného provozu vybraných organizací.

Přestože je dárcovství obecně přijímáno pozitivně, je stále nutné mít na paměti, že přízeň dárců nelze jen udržovat, musí se také získávat dárci noví. Výchova k pozitivním lidským hodnotám a empatii je z pohledu sociální pedagogiky cestou, jak se dárcovství může stát přirozenou součástí lidského života.

⁷² BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Public Promotion, s.r.o., 2008, s. 198.

⁷³ KRAUS, B. - POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, s. 179.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Otázkami osobních hodnot, morálky a etiky se zabývá axiologie. Tato filosofie hodnot se zajímá o to, jak najít cestu mezi představou předem daných hodnot a představou, která činí z hodnot odraz vlastní vůle. O dárcovství (a pomoci druhým obecně) jsme se v předchozích kapitolách zmiňovali jako o ctnosti, která byla jednoznačně uznávána v různých etapách vývoje lidské společnosti. Můžeme ho tedy považovat za pozitivně vnímaný fenomén, vysoce uznávanou osobní hodnotu. Do jaké míry je ale toto obecné vnímání v souladu s vlastním jednáním? A co je hlavním impulzem pro takové jednání?

Cílem této práce je zjištění, jak zvolená sociální skupina vnímá dárcovství, které jeho formy podporuje a jak se do tohoto procesu dárcovství zapojuje, a to na základě subjektivních výpovědí účastníku výzkumného šetření a výkladu významů, které připisují takovému jednání.

4.1 Metodologická východiska

Za metodu výzkumného šetření jsem zvolila kvalitativní přístup, jehož základem je stanovení výzkumné otázky – určitého tvrzení, jež v ideálním případě na základě zaznamenaných výpovědí verifikujeme nebo falzifikujeme. Výzkumná otázka obvykle nezůstává neměnnou, rozšiřuje se a vyvíjí. Kvalitativním výzkumem se obecně snažíme dopátrat původu výskytu určitého fenoménu na základě provedených pozorování, a to v kontextu přirozeného prostředí jedinců nebo skupin, které sledujeme. Dle Hendla je „kvalitativní výzkum zaměřen na interpretace subjektivních významů, popis kontextu jednání a chování, přičemž se zajímá o subjektivní teorie jedinců v daném prostředí“⁷⁴ neboli, jeho „hlavním úkolem je objasnit, jak se lidé a skupiny v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své každodenní aktivity a interakce.“⁷⁵

⁷⁴ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum v pedagogice*. Studijní materiál. Karlova univerzita v Praze [online]. ©2012 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: www.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/kvalvyzkpedhendl.pdf.

⁷⁵ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 52.

Pro tento druh výzkumného šetření bylo nezbytné provést výběr vhodných informátorů (účastníků výzkumného šetření), kteří disponují potřebnými informacemi, aby na základě jejichž výpovědí bylo možné prozkoumat sledované významy. Způsob provedení výběru je popsán v další kapitole.

Samotné výzkumné šetření bylo provedeno pomocí polostrukturovaného interview, a to v přímé souvislosti s postupem následné analýzy takto získaných odpovědí. Předem jsem si stanovila schéma a okruh otázek, na které jsem chtěla získat odpovědi ve vztahu k výzkumnému cíli. Tyto otázky se v rámci polostrukturovaného interview nazývají jádro interview, tj. „minimum témat a otázek, které má tazatel za povinnost probrat. Na ty se nabalují množství různých doplňujících témat a otázek.“⁷⁶ Jádro otázek tvořily čtyři oblasti – vnímání dárcovství, pomoc člověka člověku, činnost neziskových organizací a popis vlastní zkušenosti s darováním nebo zapojení se do dobrovolnických aktivit. Pracovala jsem s celkem 20 otázkami, kdy první byla zjišťovací a vybízela účastníka k podání informace o sobě a poslední doplňovací, kde účastník dostal možnost vyjádřit se k dalšímu souvisejícím tématům, pokud by měl pocit, že jsou důležitá a během interview jim nebyla věnována pozornost. Tyto dvě otázky a odpovědi na ně nejsou v analýze interview uvedeny, jsou zapracovány do charakteristiky jednotlivých účastníků, případně do odpovědí k související otázce v analýze uvedeně.

Interview probíhala metodou „face to face“ (tváří v tvář) a umožnila mi tak sledovat i neverbální reakce účastníka doprovázející mluvený projev a usměrňovat interview tak, aby nezasahovalo necitlivě do oblastí, o kterých nechce přímo vyprávět nebo tak, aby byla jasná podstata pokládaných otázek. Účastníci nebyli časově při svých odpovědích limitováni, naopak dodatečnými otázkami byli pobízeni k hlubším výpovědím. Abych docílila větší otevřenosti a odbourala případné psychické bariéry, byla interview realizována v místech podle přání účastníků s tím, že vlastnímu interview předcházela neformální rozhovor mapující jejich současný osobní život, koníčky nebo pohled

⁷⁶ MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, s. 160.

na aktuální společenská témata. Interview trvala zhruba 90 minut a zaznamenávala jsem je formou průběžných poznámek nebo zápisem bezprostředně po jejich ukončení, a to včetně vlastních komentářů, výjimečně záznamem na mobilní telefon.

Zvolený druh interview mi dovolil podle situace měnit pořadí otázek nebo požádat o jejich doplnění či vysvětlení přímo během interview. Snažila jsem se, aby se vždy jednalo o oboustrannou komunikaci a aby mé otázky byly jasné a otevřené, aby dávaly dotazovanému co nejširší prostor pro vyjádření. Dbala jsem především na zachování kontextu výpovědí a subjektivních vyjádření. V následné analýze jsem se pokusila o zachycení rozdílů a podobností výpovědí směrem k výzkumné otázce.

4.2 Charakteristika výběrové skupiny

Při výběru okruhu potencionálních účastníků výzkumného šetření jsem vycházela z podmínky splnění následujících dvou kritérií - oslovená osoba je dárcem (dobrovolník, ale i pomáhající v rámci rodiny, komunity, aj.) a prošla etapou života, která ji vedla ke změně nebo zamyšlení nad dosavadním systémem hodnot. Základní předpokladem pro stanovení těchto podmínek byla myšlenka, že osoba splňující výše uvedené bude angažovanější v pomoci druhým, protože tato hodnota (ochota pomáhat) zprostředkovaná vnějším prostředím bude umocněna vlastním prožitkem – tzn. nějakou zásadní změnou v osobním životě a její výpověď tak bude mít vysokou vypovídající hodnotu směrem k cíli výzkumného šetření.

Výběr potencionálních účastníků výzkumného šetření tedy nebyl proveden náhodně, ale záměrně (účelově). Byl směřován k okruhu osob, s jejichž životními příběhy jsem obeznámena, tedy ke kolegům, přátelům a známým, kteří splňují výše uvedená kritéria a u nichž byla vysoká pravděpodobnost souhlasu s provedením interview.

Potencionální účastníci byli osloveni formou e-mailu po předchozí osobní domluvě. V tomto e-mailu jsem je informovala o tom, proč žádám o jejich čas, o své diplomové práci, účelu samotného interview a způsobu jeho provedení. Bylo vysvětleno, že se jedná o kvalitativní výzkum, který má za cíl na základě provedených interview zmapovat jejich názory na vybraná témata týkající se dárcovství a neziskových organizací a provést

srovnání s dalšími poskytnutými výpověďmi. Sdělila jsem jim, z jakého důvodu jsem oslovila právě je a seznámila jsem je se skutečností, že v rámci mé práce nebude použito jejich jméno, pokud si to nebudou přát a nabídla jsem jim zaslání empirické části práce k nahlédnutí po jejím dokončení. Zároveň jsem je požádala o návrh data a místa osobní schůzky, pokud budou ochotni ke spolupráci. Ze sedmi oslovených jsem získala zpětnou pozitivní reakci od pěti. Odmítnutí měla souvislost s aktuální pracovní vytížeností a byla doprovázena omluvou.

Pro účely této práce jsem označila účastníky výzkumného šetření iniciálami (tyto se dále objevují u odpovědí k jednotlivým otázkám) a u každého z nich uvedla základní charakteristiky dle toho, jak sami sebe před zahájením interview představili.

Pan J. - 64 let, vysokoškolské vzdělání v oboru ekonomika a provoz silniční a městské dopravy, v současné době státní zaměstnanec v oboru, ženatý 38 let, před pěti lety vyhrál boj s rakovinou, drží se zásady „Žij a nech žít“, nerad se zabývá dlouhými manuály, ať se týkají čehokoliv, rád cestuje po světě, netrpí předsudky k jiným rasám.

Paní D. - 31 let, vysokoškolské vzdělání v oboru speciální pedagogika, vychovatelství se zaměřením na etopedii, pracuje jako učitelka na 2. stupni základní školy praktické a speciální, v současné době na mateřské dovolené, je svobodná, žije s partnerem, je již čtvrtou generací učitelek, jak s nadsázkou říká, je jistý druh postižení, ve volném čase trénuje taneční kroužek a sama závodně tančí, dalším koníčkem jsou psi, které má v současné době dva.

Pan T. – 34 let, úplné střední všeobecné vzdělání, posledních pět let zaměstnán u Hasičského záchranného sboru, je svobodný, bezdětný, má o sedm let staršího mentálně postiženého bratra, který žije střídavě ve stacionáři a domácí péči, je dobrovolníkem Českého červeného kříže (velitel místní jednotky), dárce krve a příležitostným zdravotním dohledem nebo doprovodem, ve volném čase se věnuje potápění, fotografování a motorce.

Paní H. - 30 let, ukončené středoškolské vzdělání v oboru zdravotní sestra, absolutorium v oboru sociální pedagogiky zaměřené na etopedii, v současné době pracuje jako všeobecná sestra na anesteziologicko-resuscitačním oddělení, je rozvedenou matkou na plný úvazek, členkou Českého červeného kříže a dobrovolníkem poskytující hlavně odbornou psychologickou pomoc v rámci krizových situací, řídí se motem „Když můžu, pomůžu“, má ráda knihy, kulturu, společnost a sport, nemá ráda nudu, všednost a lež.

Paní C. - 45 let, ukončené středoškolské vzdělání v oboru zdravotní sestra, pracuje jako hlavní sestra a studuje religionistiku, v minulosti pracovala u Armády ČR a jako zdravotník se účastnila zahraničních misí, jezdila na záchrance a pracovala na resuscitačním oddělení u novorozeňat, je rozvedená, před deseti lety přišla o dceru, sama se vidí jako živel, který potřebuje neustálou změnu, angažuje se jako dobrovolník v Českobratrské církvi evangelické, uvažuje o možnosti stát se farářkou, ve volném čase maluje, zpívá a hraje na kytaru a miluje a sbírá staré věci.

4.3 Analýza interview

Pro lepší přehlednost uvádím jednotlivé výpovědi účastníků interview podle přednesených otázek. V závorkách jsou v některých případech uvedeny poznámky potřebné pro pochopení kontextu výpovědi. V závěrečném shrnutí předkládám závěry k těmto výpovědím.

1. Jak byste definovali pojem dárcovství?

Pan J. - Dárcovství je akt darování čehokoliv a podpora druhého, není to jenom pomoc finanční, která je pro potřebného nejdůležitější, rozšířené je i dárcovství krve, tělesných orgánů, potravinová pomoc atd.

Paní D. - To je složitá otázka na snadnou definici. Dárcovství v sobě zahrnuje nějaký dar, za který člověk neočekává nějakou finanční kompenzaci, ale odměnou mu je vděk, radost, pomoc bližnímu, či další uspokojení svého já. Napadá mě pomoc finanční, materiální,

darování biologického materiálu (krev, orgány), darování pomoci, přátelství či pomocnou ruku.

Pan T. - Ochota věnovat nějakou smysluplnou hodnotu, obvykle s konkrétní destinací – místo katastrofy, nebo konkrétní osoba, skupina, organizace, apod.

Paní H. - Pojem dárcovství vnímám jako schopnost darovat potřebné a to ve smyslu jak materiálním, zdravotním, tak i duševním bez nároku na honorář nebo jinou odměnu. Pro mě osobně zahrnuje schopnost empatie a pochopení pro tíživou situaci osob, ať už se do ní dostali vlastní vinou nebo bez přičinění sebe sama. Patří sem dárcovství organizované například dárcovství krve, dárcovství bez výzvy například ošacení, hračky kdy sbírky probíhají kontinuálně po celý rok, jako další kategorii vnímám například dárcovství v aktuální krizové situaci na výzvu určité organizace nebo státu například při povodních, zemětřeseních a jiných živelných katastrofách.

Paní C. - Pokud bych odpověděla bez rozmyslu, jedná se o záchranu života a bývá to ve většině případů v poslední chvíli. U nás funguje dárcovství tak, že po smrti je předpokládán souhlas, pokud nedá ještě za života nesouhlas. Dobrovolné dárcovství. Myslím, že i po smrti by měla souhlasit rodina, ale máme to u nás takto nastaveno. Člověk, který před tímto dotazem nikdy nestál a neumřel mu nikdo blízký, řekne, že je to jedno. Někdo umírá a pomůže jiným. Pak jsou lidé, kteří žádají přímo, aby orgány byly použity pro tento účel. Lidé věří.

2. Jakou roli hraje podle Vás dárcovství v dnešní společnosti?

Pan J. – Je to posílení občanské společnosti, které tvoří velké množství drobných dárců, kteří přispívají příležitostně - při povodních, nebo ve světě při humanitárních tragédiích hlavně v Africe nebo pravidelně při veřejných sbírkách pro různé nadace, které následně podporují nejčastěji děti, nemocné a handicapované.

Paní D. - Určitě nezbytnou. Bohužel dnes, dle mého názoru, stát trošku zapomíná na potřebné - většinu - a zaměřuje se na menšiny. Malinko bych si dovolila to pojmenovat jako úkor většiny ve vztahu k menšině. Peníze se velkým tokem hrnou do úzce zaměřených projektů, než aby šly většině. Mám zde převážně na mysli školství, zdravotnictví, staré nemohoucí osoby. Rovněž zvýhodňování mladých rodin prakticky vymizelo. Abych se tedy vrátila k tématu. Dárcovství kompenzuje jakési selhání či opomenutí státu, případně nedokonalost zákonů a vyhlášek. Ne vždy je dárcovství na místě.

Pan T. - Vzhledem k ekonomické situaci státu i postupně upadajícím morálním hodnotám obyvatelstva je dárcovství, co se týče společenské důležitosti, na vzestupu. Je potřeba si uvědomovat i nemateriální hodnoty a tady se dá na dárcovství pohlížet jako na zavedený mechanismus.

Paní H. - Osobně si myslím, že vnímání dárcovství společností jako takovou je intenzivnější a i když ekonomická situace státu má tendenci spíše sestupnou, schopnost lidí pomáhat si a využívat dárcovství vnímám jako tendenci vzestupnou. Velký vliv v propagaci dárcovství má podle mne vliv médií ať už komerčních nebo soukromých a zvláště pak vliv internetu a sociálních sítí.

Paní C. – Když se budu zdržet tématu dárcovství orgánů, tak Evropský parlament se touto otázkou zabýval také. Každá členská země má rozdílnou koncepci v tomto směru. Osobně se domnívám, že předpokládaný souhlas po smrti je přežitek a nemělo by to takto fungovat. V případě, že budu potřebovat orgán, nebudu už tak přemýšlet. Nelze říct je to dobré, je to špatné. Eticky se mi to nelíbí, jako zdravotník se na to dívám jinak.

3. Co je možné udělat pro to, aby se do dárcovství zapojovalo co nejvíce lidí?

Pan J. - Mám dojem nebo spíš si myslím, že lidé by chtěli vědět, kam přesně jejich dary směřují, na které konkrétní akce v jaké výši a pokud dostanou odpověď na tyto otázky a z darovaných financí obdrží obdarovaný téměř 100%, poroste počet těch, co darují. Lidé

nesmí mít pocit, že veřejné sbírky jsou podvod, že se většina peněz k potřebným ani nedostane a dárcům by se mělo veřejně poděkovat.

Paní D. - Motivovat, což je opět složité. V dnešní společnosti jsou pro většinu osob motivací finance, které usnadňují život. Navrhovala bych tedy opět nějaké zvýhodnění garantované státem. Napadá mě například daňové úlevy, příspěvky, které ovšem nebudou směšné, odečet nějakého měsíce z plánovaného odchodu do důchodu, odstupňované nějakými kritérii, poukazy na stravu a hygienické potřeby, rehabilitace či masáže, ozdravné či rekreační pobyty. Zkrátka to, na co lidi uslyší. Víím, že existují nějaké výhody např. pro pravidelné dárce krve ve formě poukazů na pobyt. Pro mě jako ženu s malým dítětem, která nemá hlídání a k tomu má doma zvěř je toto např. nemotivující.

Pan T. - Rozhodně propagace ve smyslu, že dárcovství je nejen potřebné, ale i přirozené a funguje ve společnosti dlouhá století.

Paní H. - Velkou budoucnost vidím v propagaci medií a hlavně edukaci a dostatečné začlenění mladých lidí. Věřím v budoucnost dárcovství jako věci pro člověka přirozené.

Paní C. - Myslím, že je to stejné, lidé neznají tuto problematiku (dárcovství orgánů) a bylo by možná dobré je plošně informovat, vysvětlit, ukázat úspěch, tedy - edukovat.

4. Které sociální skupiny nebo oblasti společenského života by měly být podporovány?

Pan J. - A co třeba sportovci, vědci? Je obtížné určit, které skupiny nebo oblasti, ale asi se shodneme, že nejcitlivější je oblast opuštěných dětí nebo nemocných dětí, opuštěných starých lidí a handicapovaných.

Paní D. - Možná má odpověď může vyznít nehezky, ale já osobně bych se přikláběla k tomu, aby byla podporována taková skupina, která může jaksí vynahradit svou dárcovskou podporu. Z podpory církevních sdružení v našem státě nevidím užitek pro stát

i celou společnost. Kultura zhltná prachy a nikde nic. Ekologie je jistě potřebná, ale nesmí se to zvrhnout - hnutí, která vypustí zvěř na svobodu, čímž ji prakticky zahubí. Hendikepovaní se domnívám, že jsou podporováni ve formě různých sdružení, benefičních koncertů dost významně, nicméně pokud se jako speciální pedagog a psychoped podívám na to, co se děje se speciálním školství, pak se mi dělá zle. Zde peníze opravdu chybí, především na lidské zdroje. Je pravdou, že vypadá hezky, že si paní učitelka hraje se šesti dětmi, ale když si to člověk nevyzkouší na vlastní triko, tak má tento názor. Když však zjistíte, že na 6 nezvladatelných dětí máte jen 2 ruce, jste zničen po pár hodinách jako byste makal na stavbě. Živelné pohromy, to je jasné - záplavy, požáry, sesuvy, atd. - to je bez debat, jednoznačně ano. Staří, zde jsem také pro, je třeba i konec života dožít důstojně. Myslím si, že zde to funguje. Nevyléčitelné choroby, zde nemohu říci, že to není potřeba, člověk si totiž neváží svého zdraví, dokud jej nějaká choroba nezasáhne, takže jistě. Opuštěné děti je potřebné zajistit, nicméně možná by bylo na místě podpořit ty rodiny, aby děti opuštěné nezůstaly. Bohužel dnes to funguje tak, že pokud jako rodina fungujete, nemáte výhody, zatímco pokud jste asociálové, pak vás odměníme minimálně tím, že se o vás postaráme, dáme vám dávky, vaše děti pojednou na tábory zadarmo.

Pan T. - Tady se nedokážu rozhodnout, každá skupina má svůj čas i místo a i způsob jak se jí dá pomoci.

Paní H. - Všechny skupiny vidím jako cílové. Myslím si, že pro dárce je důležitá osobní zkušenost a styk s těmito skupinami.

Paní C. - Nelze odpovědět jednoznačně. Asi bych vypustila církevní sdružení. Každá církev má svou obec, radu starších a hierarchii. Jedna z částí Systematické teologie je Kybernetika. Tento obor se zabývá rozpočty, financováním atd. Církev je samostatná jednotka, která je schopna si pomoc v případě potřeby sama. Živelné pohromy souvisí s ekologií. Bude hůř a bude přibývat problémů živelných a následně ekologických. Takže tady bude podpora na místě. Zbytek je problematika státní, mezilidská, zdravotní.

5. Kde se bere lidská snaha pomáhat?

Pan J. - Je to přirozená lidská vlastnost, která byla za vlády komunistů silně potlačována s tím, že stát všechno vyřeší, bohužel nevyřešil, jenom jsme se stali více lhostejnými.

Paní D. - Někde uvnitř pravděpodobně. Možná je to dáno i výchovou. Opravdu nevím. Že by se nám tímto pomstila i genetika?

Pan T. - Myslím si, že to je prostě důvěra v reciprocitu.

Paní H. - Myslím si, že tato schopnost je člověku přirozená a souvisí s naším přirozeným vývojem. Individuálně je potom podmíněna výchovou a sociálním prostředím, v kterém se člověk nachází.

Paní C. - Ne u všech lidí to funguje stejně. Obecně, ale zatím lidé v sobě najdou to lidství a pomohou. Je to asi dáno také tím, kde a jak vyrůstá, co si nese z primární rodiny, co vidí kolem sebe a masová média dokáží také hodně.

6. Vnímáte rozdíl mezi pomocí cizímu člověku a vlastní rodině, popř. okruhu nejbližších přátel? Pokud ano, v čem spočívá?

Pan J. - Pomoci vlastním členům rodiny či nejbližšímu okruhu přátel považuji za samozřejmost, tady nemám problém. Pomoc cizímu je individuální, musím znát příběh dotyčného, který mě přesvědčí o tom, že je potřeba pomoci.

Paní D. - Pochopitelně v tom rozdíl vidím, jen nevím, zda to budu umět dobře popsat. Zkrátka to, že pomohu rodině, nebo blízkým přátelům mě naplňuje dobrým pocitem z mé osoby, ale nečekám za to nějaký velký vděk, dělám to jakoby "automaticky", protože vím, že když bych potřebovala pomoci já, rovněž se na ně mohu obrátit. Pokud pomohu někomu cizímu, jsem si vědoma toho, že se žádného vděku dočkat nemusím, stejná služba by

pro mě z jeho strany realizována být nemusela a rovněž mohu očekávat i to, že můj minimálně dobrý úmysl bude po zásluze potrestán.

Pan T. - Pokud je to pomoc nejbližším, vnímám to jako určitou povinnost. Naopak, pokud je to pomoc cizím, jedná se čistě o moje rozhodnutí.

Paní H. - Určitě ano, je to přirozené. Pro rodinu a nejbližší udělá člověk samozřejmě všechno a je schopen využít všechny prostředky a způsoby, snadněji tedy zdolává překážky.

Paní C. - Ne, pomáhám, když je potřeba a kde je potřeba.

7. Byl jste někdy Vy sám nebo někdo z Vaší rodiny, popř. okruhu nejbližších přátel příjemcem takové pomoci?

Pan J. - Ne.

Paní D. - Jistě, ať již ve chvílích těžkých příjemce daru materiálního, finančního, či podpory psychické.

Pan T. - Snažím se, aby takovou pomoc nikdo z mých blízkých, ani já, nepotřeboval. Na druhou stranu, pokud by k tomu došlo, nebudu se příliš rozpakovat takovou pomoc přijmout.

Paní H. - Osobně ne a nevím o nikom z mých přátel, kdo by dárcovství využil.

Paní C. - Ne

8. Jak vnímáte činnost neziskových organizací na našem území?

Pan J. - Myslím, že je velmi potřebná, především v případě, že získávají finance od firem a vybrané částky věnují potřebným, darující firmy si transparentnost a účelnost darovaných částek pohlídají, jako soukromá osoba neziskovým organizacím nepřispívám.

Paní D. - Já si nemyslím, že všechny neziskové organizace mají dobrý úmysl. Velice ráda bych se ale mylila. Například jsem si pořídila psa přes neziskovku, o které vím, že výdělek pro ně byl minimální, ne-li ztrátový. Každopádně nejsem velký zastánce darování prostřednictvím neziskových organizací. Taky si myslím, že jejich četnost je nadstandardní.

Pan T. - Četnost ani účelnost si nedovolím hodnotit, transparentnosti, pokud se zachází s penězi, není nikdy dost.

Paní H. - Vnímám jí pozitivně. Myslím si, že v devadesátých letech došlo k rozmachu těchto organizací a časem došlo k přirozené selekci. I tak si, ale myslím, že zvláště v některých by neškodila trocha reorganizace, a tyto organizace s dlouhou historií aktualizovali svou činnost. Dochází v nich k určité zkosnatělosti bez hlubších vizí do budoucna.

Paní C. - Četnost je veliká, ale transparentnost a mnohdy účelnost mi nějak uniká.

9. Myslíte si, že organizovaná dobročinnost je dobrým byznysem?

Pan J. - Neumím posoudit

Paní D. - Pravděpodobně ano, jinak by jí nebylo tolik.

Pan T. - Může být, v tom je její snad největší nebezpečí.

Paní H. - Myslím si, že jakákoliv dobročinnost je v dnešní materiální době spíše duchovní potravou než zdrojem vyšších příjmů. Navzdory tomu chápu, že nadace a organizace zvláště krytá celebritami a jinak známými osobnostmi bude i dobrým byznysem. Pokud plní svoje poslání a je účelné nijak mi to nevadí

Paní C. - Vlastně nevím, někdy se mi to zdá i jako byznys, pak vidím, že se opravdu pomohlo.

10. Je podle vás jimi zprostředkovaná pomoc efektivnější než přímá?

Pan J. - Nemůže být, ale má širší dopad, disponuje větším objemem vybraných prostředků.

Paní D. - Je možné, že lidé angažovaní v těchto organizacích mají konexe, vědí na koho a jak, tudíž může být efektivnější. Otázkou je, zda je efektivní všude stejně, nebo jen na určitých střediscích. Tímto myslím, že pomoc směřuje do přátelských či spřátelených organizací a mohou být organizace, které by jejich služby rovněž využily, ale vzájemně o sobě neví.

Pan T. - Pomoc je nutno koordinovat, a to jak přímou tak nepřímou. Pokud se věc podaří dobře zorganizovat, pak jsou oba druhy pomoci rovnocenné. Jedná se ale samozřejmě o věc nelehkou.

Paní H. - Myslím si, že záleží na konkrétní organizaci a konkrétní formě dárcovství.

Paní C. - V mnoha případech ano. Má širší záběr.

11. Jakým způsobem se zapojujete do procesu dárcovství (dobrovolnictví)?

Pan J. - Jsem ochoten pomoci v konkrétních případech nebo konkrétní instituci. Veřejné sbírky moc nemusím a výběry na ulici opravdu ne.

Paní D. - Zapojuji se pravidelně do aktivit pro handicapované i zdravé děti. Podílím se na pořádání soutěží, dětských dnů, vedu zájmový kroužek (taneční) bez nároku na honorář. Příležitostně se podílím, převážně finančně či materiálně, na aktivitách pro opuštěná, ohrožená na životě nebo nemocná zvířata. Účastním se aukcí, jejichž cílem je vybrat potřebné finance a to tak, že se aukce zúčastním nebo že do ní věnuji věcný dar, který je dražen. Při povodních jsme již opakovaně darovali jak finanční příspěvek tak i čistící, hygienické potřeby, pleny. Darujeme nepotřebné ošacení. Nás myslím mě a mého partnera, případně věci po dceři. Tedy vystupuji za celou rodinu.

Pan T. - Pracoval jsem v dobrovolnické sféře, přispívám na konto Českého červeného kříže.

Paní H. - Trvalým příkazem přispívám měsíčně určitou částkou. Pokud je pořádána sbírka využívám této možnosti. Několikrát jsem působila jako dobrovolník na povodních v rámci psychosociální pomoci a odklízecích pracích.

Paní C. - Času moc nemám, ale zapojuji se v rámci aktivit Diakonie a Domova Suy Ryder.

12. Jaký byl hlavní podnět pro zahájení takové činnosti?

Pan J. - Podnět přátel, vlastní zkušenost (v souvislosti s nemocí).

Paní D. - Já vlastně ani nevím. Největší podnět byl asi soucit s poškozenými, když jsem se snažila vžít do jejich situace (povodně). Psa jsem si adoptovala ze Španělska na základě hrůzných příběhů, videí a fotografií, když jsem viděla, čeho je člověk schopen se na němě tváři dopustit. Nějak mi prostě není jedno, co se dnes děje.

Pan T. - Myslím, že jsem k tomu vychován. Pomoz a pak ti taky bude moci být pomoheno.

Paní H. - Myslím, že nejlépe tento podnět vystihne moje životní motto: „Pokud můžu, pomůžu“.

Paní C. - Nejsem si jistá, ale myslím, že Diakonie a Charita, když začaly s touto pomocí (Rusko, pak Kosovo), a pak velký boom byl v 90. letech, kde nebyla jasná ani legislativa. Asi zdravotníci to mají jako poslání.

13. Proč jste si vybral právě tu organizaci, které přispíváte (ve které působíte)?

Pan J. - Byl jsem zde léčen, viděl jsem výsledky jejich práce.

Paní D. - Protože k nim mám nějakým způsobem blízko. K tanci mám silnou citovou vazbu celý život, tak proč tuto radost nepředat dál. Handicapovaní jsou nějaká má nemoc, člověk jim chce jejich život alespoň nějak učinit příjemným. Zvířata jsou má láska. Snad je to dostačující odpověď.

Pan T. - V danou chvíli byla jednak po ruce, za druhé se dobře prezentovala, bylo vidět její činnost i bez médií (Český červený kříž).

Paní H. - Pro její dlouholetou tradici, transparentnost a činy, které již úspěšně vykonala (Český červený kříž).

Paní C. - Finančně nepřispívám, ale pracuji dle potřeby jako dobrovolník pro církevní organizaci a na částečný úvazek pro neziskovou organizaci.

14. Jste pravidelným dárcem (dobrovolníkem)? Z jakých důvodů?

Pan J. – Nepravidelným. Darování není snadný proces, alespoň u mě ne, musím být o tom, že mám darovat vnitřně přesvědčený a musím si k obdarovanému vytvořit vztah a k dané instituci také.

Paní D. - Pravidelným dobrovolníkem řekněme, že ano. Pravidelným dárcem ne, spíše příležitostným.

Pan T. - Nemůžu si dovolit dávat velké částky, takže přispívám raději pravidelně a menší hodnoty. Dobrovolníkem jsem stálým.

Paní H. - Ano jsem. Je mi to a mé rodině vlastní

Paní C. – Dobrovolníkem jsem. Nepřemýšlím o důvodu - prostě to tak je.

15. Jaké formy příspěvků podporujete?

Pan J. - Příkazem k úhradě. V současnosti narůstá počet drobných dárců přispívajících příležitostně pomocí dárcovské SMS, ale to je velice jednoduché, ale také velice neosobní a myslím si, že kdyby byly povodně tři roky po sobě tak na čtvrtou povodeň by se pro postižené nevybralo pomocí SMS nic.

Paní D. - Vyjma příspěvků materiálních pokladničky ano, ale takové co nejsou snadno odnositelné. Výjimkou je Tříkrálová sbírka, která se pořádá pravidelně, takže to rovněž ano, protože pořádající organizace má mou důvěru. Charita a Červený kříž jsou dle mého názoru spolehlivé. DMS osobně neuznávám, mám dojem, že se na nich živí zbytečně mnoho lidí. Příkazy k úhradě ano, ale jen do organizací, u kterých jsem přesvědčena, že peníze jdou dobrým a pravým směrem, nikoli na jakési Švýcarské konto.

Pan T. - Nemám příliš rád pokladničky, ale jinak asi nemám preferovanou formu.

Paní H. - Všechny výše zmíněné.

Paní C. – DMS.

16. Zažil jste nějakou negativní zkušenost v souvislosti s darováním?

Pan J. – Ne.

Paní D. - Pravděpodobně proto, že se snažím být opatrná a uvědomělá a s rozhodnutím nespěchám, vždy dobře zvážím co a jak, pak osobně negativní zkušenost nemám. V televizních novinách a v tisku byli několikrát zprávy, že vybrané peníze nakonec k postiženým nedorazily, takže to je to, co mě vede k tomu, abych zvažovala kam prostředky poskytnout.

Pan T. - Myslím, že ne.

Paní H. – Ne.

Paní C. – Ano. V devadesátých letech, kdy se materiální pomoc vyslaná jednotkou Českého červeného kříže na povodně, ve kterém jsem působila, nedostala na místo pomoci.

17. Co Vám dárcovství (dobrovolnictví) přináší, čím Vás obohacuje?

Pan J. - Moc o tom nepřemýšlím, občas dobrý pocit

Paní D. - Bude to znít jako klišé, ale obohacuje mého ducha. Když udělám něco dobrého pro druhé, mám ze sebe lepší pocit. Takové ujištění pro mě, že jsem snad dobrý člověk. Je možné, že si tím čas od času kompenzuji něco, co proběhlo a já měla pak výčitky, tak proto dobrý skutek.

Pan T. - Právě to, že se na chvíli odpoutám od zaběhnutých kolejí, konečně si můžu dovolit něco darovat.

Paní H. - Pocit užitečnosti, smysluplnosti života, spoustu dobrých přátel a zkušenost. Myslím, že mě zbavila materiálního vnímání života a pomáhá mi určit ve vlastním životě priority.

Paní C. - Nepřemýšlím nad tím. Je to pro mě jakási životní samozřejmost.

18. V jakém případě byste pomoc odmítl poskytnout?

Pan J. - Odmítám přispívat na ulici, v televizi, na složenky, musím být přesvědčen o tom, že mám pomoci.

Paní D. - Pokud bych byla přesvědčena, že můj dobrý skutek by neměl ten správný efekt. Pro příklad uvedu to, že bezdomovci, který po mně žádá peníze na jídlo, raději dám rohlík, než abych mu dala peníze. Proč? Aby se opravdu najedl a ne si koupil krabicák.

Pan T. - Pokud by to nějak ohrozilo okolí. Myšleno tak, že špatná pomoc se může někdy jevit i horší než žádná. A samozřejmě pokud bych nabyl podezření, že moje nebo jakákoli jiná pomoc bude zneužita.

Paní H. - Pokud by byla jakýmkoliv způsobem pro mou rodinu nebezpečná a ohrozila jí samou.

Paní C. - Netransparentnost, nátlak, nesouhlas s cílem poskytované pomoci.

Shrnutí

Podle předpokladu je u sledované skupiny dárcovství vnímáno pozitivně a jako trvalá hodnota, kterou má cenu udržovat a rozvíjet. Při žádosti o podání definice dárcovství byla minimální pozornost věnována finančním formám pomoci. Dotazovaní se soustředili na vymezení dárcovství jako způsobu podpory druhého člověka, a to především v rovině materiální, která není podmíněna očekáváním návratnosti a která vede k pocitu uspokojení z toho, že mohou pomoci. Důležitou roli přiřazovali možnosti přímé pomoci, a to i ve formě darování sama sebe – krve, orgánů, práce, času, aj. Tyto popisy mají jednoznačně souvislost s aktivitami, skrze které se dotazovaní do procesu dárcovství zapojují. Odpovědi na otázku významu dárcovství v dnešní společnosti směřovali dotazovaní především k popisu vymezení této sféry jako kompenzace nedostatečné angažovanosti státu v určitých oblastech lidského života. Dotazovaní rozvíjeli své odpovědi směrem k myšlence, že i přestože lze dnešní dobu spojit s jakýmsi morálním úpadkem, ochota k pomoci druhým nevymizela a v mnoha oblastech je naopak intenzivnější a upozornili, že potřeba dárců vzhledem k ekonomickému vývoji v naší zemi bude mít vrůstající tendence. Toho, aby se do procesu dárcovství zapojovalo více lidí, lze dle dotazovaných docílit několika kroky – posílením transparentnosti organizací zprostředkovávajících pomoc, dostatečnou informovaností veřejnosti o jednotlivých projektech v médiích, výchovou k pomoci druhým a motivací v podobě výhod garantovaných státem. Nelze tedy podle nich spoléhat jen na nezištnou pomoc dárců, ale je nutné vytvořit stálejší vazbu mezi dárcem na jedné straně a organizací nebo státem na straně druhé.

Pokud do této chvíle byly odpovědi dotazovaných k tématu dárcovství víceméně obdobné, otázka k tomu, jaké projekty nebo oblasti života by měly být podporovány, byla zodpovězena velmi různorodě. Shoda panovala u takových sociálních skupin, jakými jsou děti, senioři a lidé handicapovaní a dále pak v oblasti pomoci při odstraňování následků živelných pohrom. Dá se říci, že jde o podporu takových lidí, kteří se do tíživé životní situace dostaly ne vlastním zaviněním a pomoc jim je vyvolána především schopností empatie dárců. Zajímavým názorem byl bezesporu i ten, který uváděl, že pomáhat by se mělo všude tam, kde se dá předpokládat zpětný odraz takového počínání k prospěchu celé společnosti. Opět ve shodě, ale negativně, se dotazovaní vymezili k finanční podpoře církevních organizací. K mému překvapení i tehdy, kdy se sami do dobrovolnické práce

právě pro takové organizace zapojují. K činnosti neziskových organizací (ne církvemi zřízených) se vyjadřovali veskrze kladně, i když se objevily výtky týkající se problémů transparentnosti nakládání se získanými finančními prostředky, vysokého počtu organizací nebo nedostatečného plánování jejich budoucích cílů. V kontrastu k vnímání práce neziskových organizací jako obecně prospěšné většina dotazovaných preferuje přímou pomoc před organizacemi zprostředkovanou. Přestože uznávají, že zprostředkovaná pomoc má širší dopad a dokáže shromáždit větší objem finančních prostředků, např. příspěvím firem, nepovažují ji za natolik efektivní jako pomoc, kterou může poskytnout člověk člověku.

Snahu pomáhat považují dotazovaní za něco, co vychází z lidské přirozenosti a je následně ovlivněno prostředím, ve kterém žijeme. Zatímco pomoc v rámci rodiny a kruhu nejbližších přátel vidí jako samozřejmost, automatické jednání, přenesené až za povinnost, která má vysokou míru návratnosti, o tom, jestli a jak pomohou cizímu člověku, rozhoduje vždy jejich vnitřní přesvědčení. To je podpořeno především předchozí vlastní nebo zprostředkovanou zkušeností a vytvořením vztahu k obdarovanému. Tato tvrzení podporují i odpovědi na otázky po konkrétním způsobu pomoci. Dotazovaní upřednostňují dobrovolnickou činnost a materiální podporu potřebných, které mají dlouhodobý charakter před poskytováním jednorázových finančních darů. Finanční podpora byla sice mezi dotazovanými uváděna jako méně užívaný způsob pomoci, ale jeho nejčastější formou byl pravidelný příkaz k úhradě, který opět staví na existenci nějakého bližšího vztahu mezi dárce a obdarovaným. Dárcovské SMS byly dotazovanými prezentovány jako neosobní a pokud byly upřednostňovány, tak v případech nutnosti okamžité pomoci a kvůli přijatelnosti výše přispívané částky.

O tom, že motivace pro zapojení se do procesu dárcovství nabývají různých podob, není pochyb. Dotazovaní nezřídka uváděli, že o příčinách svého chování neuvažují nebo ho pokládají za samozřejmé, protože tak byli vychováni nebo proto, že je to v souladu s jejich vnitřním přesvědčením. Zároveň ale na pozadí výpovědí bylo patrné, že očekávají, že jim darování přinese dobrý pocit, pocit užitečnosti nebo smysluplnosti.

ZÁVĚR

Otázkami dobra a zla a vysvětlením toho, co lze považovat za morální, se lidé zabývali od nepaměti. Pomoc potřebným byla obecně přijímanou a významnou hodnotou v rámci hodnotového systému utvářeného kulturou, ať už byla ukotvena v tradici, náboženství nebo humanistickém přístupu k člověku. V pojetí sociálních věd je přesvědčení o pomáhání druhým hodnotou získanou v procesu socializace a upevňovanou vědomím sociální odpovědnosti. Schopnost empatie pak vyvolává takové jednání jakými je darování, solidarita nebo pomoc, jejichž výsledkem paradoxně může být v důsledku i prospěch jednajícího, přestože nebyl na počátku motivem.

Darovat v dnešní době neznamená jen obětovat se pro druhé nebo zřeknout se něčeho ve prospěch druhých, ale i nabídnout svoje schopnosti a dovednosti ve snaze zlepšit podmínky v takové sféře lidského života nebo takové sociální skupiny, kde selhává stát s jeho institucionální pomocí. Tady vniká prostor pro práci neziskových organizací jako zprostředkovatelů dobročinnosti. Základem úspěšné a trvalé spolupráce dárce a organizace je pak vytvoření vztahu založeného na důvěře a odpovědnosti. Bohužel v době, kdy lidé ztrácí ochotu se sblížovat a spolupracovat, je dárcovství v mnoha případech degradováno na neosobní a impulzivní akt bez hledání zpětné vazby. A tam, kde dárce nevidí výsledek, se jen málokdy dostaví pocit uspokojení a ochota k další spolupráci. K tomu, aby se dárcovství (a pomáhání obecně) stalo přirozenou součástí lidského života, může svou měrou přispět i sociální pedagogika a to tak, že prostřednictvím výchovy bude vést jedince k pochopení myšlenek humanismu, tolerantnosti a vědomí, že každá pomoc má smysl, i když se může zdát nepatrná.

Je možné konstatovat, že v diplomové práci byly objasněny stanovené cíle. Pozitivní vnímání dárcovství a důležitosti pomoci druhým dotazovaných v rámci výzkumného šetření je v souladu s tím, jak ve svém životě konají a příslibem, že i v době, která vede lidi k vzájemnému odcizení, zůstanou zachovány principy solidarity.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zákony

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.

Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů.

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností.

Literatura

BACHMANN, Pavel. *Transparentnost organizací občanské společnosti*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, 141 s. ISBN 978-80-7435-235-5.

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Public Promotion, 2008, 251 s. ISBN 978-80-969944-0-3.

BAUMAN, Zygmunt. *Úvahy o postmoderní době*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, 165 s. ISBN 80-85850-12-5.

BLACKMOREOVÁ, Susan. *Teorie memů: kultura a její evoluce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 302 s. ISBN 80-7178-394-3.

BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1994, 639 s. ISBN 80-206-0409-X.

DAWKINS, Richard. *Sobecký gen*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998, 319 s. ISBN 80-204-0730-8.

DUROZOI, Gérard – ROUSSEL, André. *Filosofický slovník*. 1. vydání. Praha: EWA, 1994, 352 s. ISBN 80-85764-07-5.

FRIČ, Pavol a kol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: výsledky výzkumu NROS a Agnes*. Praha: NROS a AGNES, 2001, 115 s. ISBN 80-902633-7-2.

HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000, 165 s. ISBN 80-7178-415-X.

HAVLÍK, Vladimír – HŘÍBEK, Tomáš a kol. *Z evolučního hlediska: pojem evoluce v současné filosofii*. 1. vyd. Praha: Filosofia, 2011, 335 s. ISBN 978-80-7007-358-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HLADKÁ, Marie. *Teoretické vymezení filantropie v kontextu dnešní společnosti*. In: *Nové trendy – nové nápady 2009*. 1. vyd. Znojmo: Soukromá vysoká škola ekonomická, 2009, XX s. ISBN 978-80-87314-04-3.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

KRAUS, Blahoslav – POLÁČKOVÁ, Věra et al. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 309 s. ISBN 80-7178-473-7.

MAUSS, Marcel. *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 201 s. ISBN 80-85850-77-X.

MIOVSKÝ, Martin. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MÜHLPACHR, Pavel a kol. *Sociální pedagogika II*. Institut mezioborových studií Brno, 2011, 251 s.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999, 287 s. ISBN 80-200-0690-7.

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996, 270 s. ISBN 80-200-0592-7.

PETRUSEK, Miloslav. *Občanská společnost*. In *Společnosti pozdní doby*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, s. 224–232. ISBN 80-86429-63-6.

RADVAN, Eduard. *Úvod do filosofie a etiky*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2011, 157 s.

STREČANSKÝ, Boris. *Na ceste za filantropiou, charitou, mecenstvom a sponzorstvom*. In: *Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie*. 1. vyd. Bratislava: Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 2000. ISBN 80-968095-3-9.

SVOBODA, František. *Filantropie: distanční studijní opora*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2008, 116 s. ISBN 97-880210447-7-7.

ŠVRČINOVÁ, Petra. *Řízení neziskových organizací II. Fundraising: studijní opora pro distanční vzdělávání*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2006, 74 s.

TOŠNER, Jiří – SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 152 s. ISBN 80-7178-514-8.

VACEK, Pavel. *Průhledy do psychologie morálky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 125 s. ISBN 80-7041-223-2.

VÍZDAL, František. *Základy psychologie*. Institut mezioborových studií, Brno 2009, 186 s.

WILSON, Edward. *O lidské přirozenosti: máme svobodnou vůli, nebo je naše chování řízeno genetickým kódem?* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-076-3.

Periodika

MLČÁK, Zdeněk. *Teoretické problémy konceptualizace empatie v sociálním a vývojovém kontextu*. Psychologie a její kontexty, Ročník 1, 2010/1, Brno: Tribun EU, s.r.o., 33-48 s. ISSN 1803-9278.

MLČÁK, Zdeněk. *Pětifaktorový model osobnosti, prosociální chování a empatie u studentů středních a vysokých škol*. Psychologie a její kontexty, Ročník 1, 2010/2, Brno: Tribun EU, s.r.o., 135-147 s. ISSN 1803-9278.

NOVOTNÝ, Jiří. *Nevládní neziskové organizace na prahu 21. století*. Acta Oeconomica Pragensia, Ročník 2008, č. 5, Praha: Vysoké škola ekonomická, 57–65 s. ISSN 1804-2112.

Online zdroje

Bílý kruh bezpečí [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>.

ČERVINKOVÁ-RIEGROVÁ, Marie. Ottův slovník naučný/Dobročinnost. Wikipedie [online]. ©2011. [cit. 2011-10-01] Dostupné z: http://cs.wikisource.org/wiki/Ott%C5%AFv_slovn%C3%ADk_nau%C4%8Dn%C3%BD/Dobro%C4%8Dinnost.

Český červený kříž [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: http://www.cervenyykriz.eu/cz/cz_root.aspx.

Člověk v tísní [online]. ©2013 [cit. 2013-11-20]. Dostupné z http://www.clovekvtisni.cz/cs.lověk_v_tísni.

Člověk v tísní. *20 let pomoci Člověka v tísní – DÍKY* [online]. ©2013 [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: http://www.youtube.com/watch?v=vfcDpfp_HJU.

Darujme.cz [online]. ©2013 [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: <https://www.darujme.cz/contact-us>.

Definice filantropie. Maentiva [online]. ©2013 [cit. 2013-10-01]. Dostupné z: <http://www.maentiva.com/o-nas/filantropie/definice-filantropie>.

DRNEK, Martin. *Globální občanská společnost* [online]. E-polis.cz, © 2003-2008 [cit. 2013-10-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/155-globalni-obcanska-spolecnost.html>>. ISSN 1801-1438.

Filantropie. Wikipedia [online]. ©2013 [cit. 2013-10-01]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Filantropie>.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum v pedagogice*. Studijní materiál. Karlova univerzita v Praze [online]. ©2012 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: www.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/kvalvyzkpedhendl.pdf.

Charita. Slovník cizích slov [online]. ©2012 [cit. 2013-10-01]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.cz/?q=charita&typ=0>.

Kapka naděje [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://www.kapkanadeje.cz/>.

KUČEROVÁ, Dagmar. *Občanským sdružením odtroubilo. Nový občanský zákoník zavádí spolky*. Podnikatel [online]. ©2007-2013 [cit. 2013-10-06]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/novy-obcansky-zakonik-meni-fungovani-obcanskych-sdruzeni/>.

LEDVINOVÁ, Jana. *Jak na Fundraising. Kuchařka pro začínající fundraisery*. České centrum fundraisingu [online]. ©2013. Dostupné z: <http://www.veseli-nad-moravou.cz/jak-na-fundraising/d-592950/query=fundraising>.

Mecenáš. Wikipedia [online]. ©2013 [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mecen%C3%A1%C5%A1>.

Nadace Naše dítě [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://www.nasedite.cz/cs/home>.

Nadační fond Via Vitae [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: www.nadacevv.cz.

Přehled základních typů nestátních neziskových organizací v ČR. [online]. ©2007–2013 [cit. 2013-10-06]. Dostupné z: http://www.neziskovky.cz/data/stat_NNO_tabulka_1990_2012txt12780.pdf.

ŘÍČAN, Pavel. *Kdo chce pomáhat druhým, měl by rozumět sám sobě*. Dobromysl [online]. [cit. 2013-15-10]. Dostupné z: <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=429>.

SOS dětské vesničky [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/o-sdruzeni/>.

Sponzoring. Mediální slovník. MediaGuru [online]. ©2013 [cit. 2013-10-02]. Dostupné z: <http://www.mediaguru.cz/medialni-slovník/sponzoring/>.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Občanská praxe*, KFI/OBPRX, Studijní materiál. Ostravská univerzita v Ostravě. [online]. ©2013 [cit. 2013-10-03]. Dostupné z: http://www1.osu.cz/~sobanova/obcanska_praxe.pdf.

TOŠNER, Jiří. *Dobrovolnictví v české společnosti*. Dobrovolník [online]. ©2013 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/druhy-dobrovolnictvi/>.

Zelený kruh [online]. ©2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: www.zelenykruh.cz.

Jiné zdroje

LYČKA, Petr. *Altruismus v evolučně-biologické perspektivě*. Brno 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Katedra filozofie. 51 s.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSN Organizace spojených národů.

UK United Kingdom (Spojené království Velké Británie a Severního Irska).

USA United States of America (Spojené státy americké).

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Pyramida potřeb podle Maslowa.	27
Obr. 2. Vývoj počtu neziskových organizací v letech 2002 – 2012.	31
Obr. 3. Na co přispíváme (2011).	33
Obr. 4. Pyramida pravého filantropa.	37
Obr. 5. Důležitost důvodů pro rozhodnutí stát se dárcem.	38
Obr. 6. Zaměření fundraisingových aktivit dle typu dárců.	39
Obr. 7. Příklad kampaně v rámci sbírky „Skutečná pomoc“.	42
Obr. 8. Upoutávka festivalu Jeden svět 2013	43
Obr. 9. Index etického uvěrování.	44
Obr. 10. Náklady a výnosy společnosti Člověk v tísni za rok 2012.	45
Obr. 11. Firemní a individuální dárcovství v ČR a USA v roce 2011	49
Obr. 12. Vybrané formy příspěvku za rok 2011	51
Obr. 13. Jakou formou jsme přispěli v roce 2010.	52

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Příklady kampaně Skutečný dárek.
- P II Kampaně v rámci programu sociální integrace.
- P III Kampaně proti neonacizmu.
- P IV Otázky polostrukturovaného interview.

Příloha P I: Příklad kampaně Skutečný dárek

 <p>LETOS VYBÍREJTE VÁNOČNÍ DÁREK PODLE HODNOTY</p>	 <p>Uděláte jim radost a ještě pomůžete potřebným.</p>	 <p>Dejte svým blízkým dárek z eshopu</p> <p>www.skutecnydarek.cz</p>
---	---	--

Příloha P II: Kampaně v rámci programu sociální integrace

UBLÍŽILI VÁM?
ZNEUŽILI VÁS?
OMEZUJE NĚKDO
VAŠE PRÁVA?

VÍTE,
ŽE AŽ 50%
TRESTNÝCH ČINŮ
ZŮSTÁVÁ NEOZNÁMENO?

OBRAŤTE SE NA NÁS

TEL.: 777 787 964, 377 240 090

POMOC PŘI SEPSÁNÍ TRESTNÍHO OZNÁMENÍ, ODVOLÁNÍ, ŽÁDOSTÍ
A DALŠÍCH DOKUMENTŮ ■ POMOC PŘI KOMUNIKACI S POLICIÍ ■
DOPROVOD NA ÚŘAD, K SOUDU ■ INFORMACE O PRÁVECH A POVINNOSTECH
V PŘESTŮPKOVÉM A TRESTNÍM ŘÍZENÍ

BEZPLATNĚ

OKRADLI VÁS?
NAPÁLILI VÁS?
VYHROŽUJÍ VÁM?

VÍTE, ŽE SE
MŮŽETE BRÁNIT?

OBRAŤTE SE NA NÁS

TEL.: 777 787 964, 377 240 090

POMOC PŘI SEPSÁNÍ TRESTNÍHO OZNÁMENÍ, ODVOLÁNÍ, ŽÁDOSTÍ
A DALŠÍCH DOKUMENTŮ ■ POMOC PŘI KOMUNIKACI S POLICIÍ ■
DOPROVOD NA ÚŘAD, K SOUDU ■ INFORMACE O PRÁVECH A POVINNOSTECH
V PŘESTŮPKOVÉM A TRESTNÍM ŘÍZENÍ

BEZPLATNĚ

Zdroj: <http://www.clovekvtisni.cz>

Příloha P III: Kampaně proti neonacizmu

Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/kampan-chce-zesmesnit-skinheady-da0-/domaci.aspx?c=A010906_220533_domaci_was

Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/clovek-v-tisni-nabizi-v-kampani-neonacka-k-adopci-fur/domaci.aspx?c=A080407_163357_domaci_lpo

Příloha P IV: Otázky polostrukturovaného interview

1. Jak byste definovali pojem dárcovství?
2. Jakou roli hraje podle Vás dárcovství v dnešní společnosti?
3. Co je možné udělat pro to, aby se do dárcovství zapojovalo co nejvíce lidí?
4. Které sociální skupiny nebo oblasti společenského života by měly být podporovány?
5. Kde se bere lidská snaha pomáhat?
6. Vnímáte rozdíl mezi pomocí cizímu člověku a vlastní rodině, popř. okruhu nejbližších přátel? Pokud ano, v čem spočívá?
7. Byl jste někdy Vy sám nebo někdo z Vaší rodiny, popř. okruhu nejbližších přátel příjemcem takové pomoci?
8. Jak vnímáte činnost neziskových organizací na našem území?
9. Myslíte si, že organizovaná dobročinnost je dobrým byznysem?
10. Je podle vás jimi zprostředkovaná pomoc efektivnější než přímá?
11. Jakým způsobem se zapojujete do procesu dárcovství (dobrovolnictví)?
12. Jaký byl hlavní podnět pro zahájení takové činnosti?
13. Proč jste si vybral právě tu organizaci, které přispíváte (ve které působíte)?
14. Jste pravidelným dárcem (dobrovolníkem)? Z jakých důvodů?
15. Jaké formy příspěvků podporujete?
16. Zažil jste nějakou negativní zkušenost v souvislosti s darováním?
17. Co Vám dárcovství (dobrovolnictví) přináší, čím Vás obohacuje?
18. V jakém případě byste pomoc odmítl poskytnout?